

Analýza vlivu hospodářských cyklů ve vybraných státech a odvětvích na snížení dopadu hospodářských krizí

Šárka Tománková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta managementu a ekonomiky

Ústav ekonomie

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Šárka TOMÁNKOVÁ**

Osobní číslo: **M10357**

Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Management a ekonomika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Analýza vlivu hospodářských cyklů ve vybraných státech a odvětvích na snížení dopadu hospodářských krizí**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Provedte literární rešerši zdrojů teorie vývoje hospodářských cyklů a hospodářských krizí.

II. Praktická část

- Analyzujte vzájemný vztah hospodářských cyklů ekonomik vybraných zemí.
- Navrhněte optimální strukturu odvětví těchto ekonomik vedoucí ke snížení dopadů hospodářských krizí.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: 40 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

CZESANÝ, Slavoj. Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza. Praha: Linde, 2006, 199 s. ISBN 80-720-1576-1.

DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2008, xx, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.

HOLMAN, Robert. Ekonomie. 4. aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, xxii, 709 s. ISBN 80-717-9891-6.

JUREČKA, Václav. Makroekonomie. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 332 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3258-9.

RUSMICOVÁ, Lada a Jindřich SOUKUP. Makroekonomie: základní kurs. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002, 166 s. ISBN 80-861-7524-3.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Martin Mikeska, Ph.D.
Ústav ekonomie
Datum zadání bakalářské práce: 22. února 2013
Termín odevzdání bakalářské práce: 17. května 2013

Ve Zlíně dne 22. února 2013

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

doc. Ing. Zuzana Dohnalová, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému,
- na mou bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

---

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem bakalářskou/diplomovou práci zpracoval/a samostatně a použité informační zdroje jsem citoval/a;
- odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně ..... 14. 5. 2013 .....

..... Tomáš Šelha .....

---

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se v rámci teoretické části zabývá vývojem hospodářského cyklu, jeho charakteristikou a popisem jednotlivých fází a tvarů. Dále jsou zde popsány typy odvětví ekonomiky z pohledu citlivosti na vývoj hospodářského cyklu. Závěr této části tvoří typologie krizí, zvláště pak finanční krize, kde jsou rozebrány její příčiny a konečné důsledky. Praktická část začíná průzkumem vývoje HDP ve vybraných zemích a korelační analýzou těchto dat pro zjištění vzájemné závislosti vybraných zemí. Následuje rozbor odvětvové struktury jednotlivých zemí, jejich porovnání, vliv odvětví na růst ekonomiky a následně klasifikace odvětví v rámci citlivosti na hospodářský vývoj. Práce je uzavřena zkonstruováním několika doporučení, která by měla zmírnit dopad cyklických výkyvů na ekonomiku.

Klíčová slova:

hospodářský cyklus, krize, odvětví, hrubý domácí produkt, hrubá přidaná hodnota

ABSTRACT

The work deals with the business cycle, its characteristic and the description of the different stages and shapes in the theoretical part. There are also described the types of economic sectors in the terms of sensitivity to the development of the economic cycle. The conclusion of this section consists of the typology of crisis, especially the financial crisis, when are analyzed its causes and ultimate consequences. The practical part begins with the exploration of GDP in selected countries and the correlation analysis of these data to determine the interdependence of selected countries. The analysis of the sectoral structure of individual countries, comparing them, the impact of sectors to economic growth and followed the classification of the sensitivity to economic development. The work is concluded by constructing several recommendations that would minimise the impact of cyclical fluctuations on the economy.

Keywords:

Business Cycles, Crisis, Sector, Gross Domestic Product, Gross Value Added

Ráda bych poděkovala za cenné postřehy, připomínky a čas, který mně a mé práci věnoval odborný vedoucí této práce Ing. Martin Mikeska, PhD. Také děkuji své rodině za podporu nejen při vypracovávání této práce, ale také v průběhu celého mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
1 TEORETICKÁ ČÁST	11
1 STRUKTURÁLNÍ A CYKICKÉ VÝKYVY	12
1.1 STRUKTURÁLNÍ VÝKYVY	12
1.2 CYKICKÉ VÝKYVY	12
2 HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	13
2.1 RŮSTOVÝ TREND	13
2.2 TEORIE HOSPODÁŘSKÉHO CYKLU	14
2.2.1 Směr síly spouštěcího mechanismu.....	14
2.2.2 Druh působícího faktoru.....	15
3 ANATOMIE HOSPODÁŘSKÉHO CYKLU	16
3.1 FÁZE CYKLU	16
3.1.1 Expanze (<i>expansion</i>)	16
3.1.2 Vrchol (<i>peak</i>).....	17
3.1.3 Kontrakce (<i>concraction fase</i>)	18
3.1.4 Dno (<i>trough</i>).....	18
3.2 TYPY EKONOMICKÝCH CYKLŮ	19
3.2.1 Typy ekonomických cyklů podle délky trvání	19
3.2.1.1 Kitchinovy cykly	20
3.2.1.2 Juglarovy cykly	20
3.2.1.3 Kondratěvovy cykly	20
3.2.1.4 Schumpeterovo třícyklové schéma	21
3.2.2 Typy cyklických výkyvů dle tvaru	22
4 CITLIVOST ODVĚTVÍ NA HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	23
4.1 CYKICKÁ ODVĚTVÍ	23
4.2 NEUTRÁLNÍ ODVĚTVÍ.....	23
4.3 ANTICYKICKÁ ODVĚTVÍ.....	24
5 KRIZE	25
5.1 EKONOMICKÁ KRIZE	25
5.2 FINANČNÍ KRIZE	25
5.3 SOCIÁLNÍ KRIZE.....	25
6 FINANČNÍ KRIZE	26
6.1 TYPOLOGIE FINANČNÍCH KRIZÍ	26
6.1.1 Měnová krize.....	26
6.1.2 Bankovní krize	27
6.1.3 Dluhová krize	27

6.2	PŘÍČINY A DŮSLEDKY FINANČNÍCH KRIZÍ.....	28
6.2.1	Chybná měnová politika.....	28
6.2.2	Finanční panika	28
6.2.3	Stádový efekt.....	29
6.2.4	Efekt přelévání	29
6.2.5	Sebenaplňující efekt	30
6.2.6	Tržní manipulace.....	30
6.2.7	Splasknutí spekulativní bubliny	30
6.2.8	Morální hazard	30
II	PRAKTICKÁ ČÁST	32
7	VÝVOJ RŮSTU HDP	33
8	ANALÝZA ZÁVISLOSTI VÝVOJE RŮSTU HDP	34
8.1	KORELAČNÍ ANALÝZA	34
8.2	ZÁVISLOST VÝVOJE RŮSTU HDP MEZI LETY 1994 - 2014	34
8.2.1	Korelační analýza závislosti.....	37
8.2.1.1	Závislost růstu české ekonomiky na německé	37
8.2.1.2	Závislost růstu německé ekonomiky na ekonomice USA	38
8.2.1.3	Závislost růstu české ekonomiky na ekonomice USA.....	38
8.3	ZÁVISLOST VÝVOJE RŮSTU HDP MEZI LETY 2004 – 2014.....	39
8.3.1	Korelační analýza závislosti.....	41
8.3.1.1	Závislost růstu české ekonomiky na německé	41
8.3.1.2	Závislost růstu německé ekonomiky na ekonomice USA	41
8.3.1.3	Závislost růstu české ekonomiky na ekonomice USA.....	42
9	ODVĚTVOVÁ STRUKTURA VYBRANÝCH EKONOMIK.....	44
9.1	VÝVOJ ODVĚTVOVÉ STRUKTURY VYBRANÝCH EKONOMIK	45
9.1.1	Srovnání ekonomik v rámci odvětvové struktury	49
9.2	VLIV ODVĚTVÍ NA RŮST EKONOMIKY	52
9.3	KLASIFIKACE ODVĚTVÍ V RÁMCI CITLIVOSTI NA HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	54
10	OPTIMÁLNÍ ODVĚTVOVÁ STRUKTURA VEDOUcí KE SNÍŽENÍ DOPADU HOSPODÁŘSKÝCH KRIZÍ	59
10.1	ZVÝŠENÍ VLIVU ANTICYKLICKÝCH ODVĚTVÍ NA EKONOMIKU	59
10.2	PŘECHOD NA ZNALOSTNÍ A NOVOU EKONOMIKU	61
10.3	ZMĚNA V GEOGRAFICKÉ ORIENTACI TRHU	63
	ZÁVĚR	65
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	70
	SEZNAM OBRÁZKŮ	71
	SEZNAM TABULEK.....	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

"The younger generation of economists should look upon this book merely as something to shoot at and start from – as a motivated program for further research."

(Schumpeter, 2005, s. 6)

Volný překlad tohoto citátu J. A. Schumpetera říká, že mladá generace ekonomů by se měla dívat na jeho knihu *Business cycles* jako na něco, co je navede určitým směrem a z níž mohou vycházet – něco jako motivaci pro program dalšího bádání. Jeho slova mne inspirovala a snažila jsem se tak v této práci poukázat na možné změny, které by mohly znamenat pokrok pro současný ekonomický systém. (Joseph A. Schumpeter, 2005, s. 6)

Téma zabývající se vývojem hospodářského cyklu je mezi ekonomy stále živé, a to jak z důvodu jeho výrazného vlivu na ekonomiku, tak také tím, že se stále ještě žádnému mysliteli nepodařilo přijít na způsob, jak se těmto výkyvům úspěšně a dlouhodobě bránit. Také mezi podnikateli je tento pojem často skloňován, jelikož každé stádium hospodářského cyklu více nebo méně působí na podnik a jeho okolí – vývoj cenové hladiny, ochoty spotřebitelů kupovat zboží, úrokové sazby aj. Z tohoto důvodu se těmto efektům snaží bránit, avšak ne vždy úspěšně, neboť v době expanze je jejich zdravý úsudek často zahalen myšlenkou vysokého zisku, naopak v časech recese jsou příliš často ovlivňováni negativními predikcemi budoucího vývoje.

Pro mou bakalářskou práci jsem si vybrala tuto problematiku v návaznosti na vybraná odvětví ekonomik České republiky, Německa a USA. Teoretická část obsahuje literární rešerši zdrojů, a to zejména charakteristiku hospodářského cyklu, popis jeho jednotlivých fází a rozdělení cyklů nejen dle délky trvání, ale také dle jejich tvarů. Dále jsou v teoretické části popisovány druhy odvětví dle jejich citlivosti na výkyvy hospodářského cyklu a typy krizí, které se v ekonomice mohou vyskytnout. Tato část je poté zakončena rozborem finanční krize, její typologií a různými příčinami vzniku spolu s jejich konečnými důsledky.

Na teoretickou část navazuje část praktická. Ta začíná průzkumem vývoje HDP ve vybraných zemích a analýzou, která určuje, zdali vybrané země vykazují vzájemnou závislost. Dále je zkoumána odvětvová struktura jednotlivých zemí, jejich porovnání, vliv odvětví na růst ekonomiky a následně klasifikace odvětví v rámci citlivosti na hospodářský vývoj na základě zjištěných skutečností. Poslední část se zabývá cílem práce, tedy formulací několika doporučení, která dle mého názoru mohou v závislosti na aktuální ekonomické situaci zmírnit dopad těchto cyklických výkyvů na ekonomiku jednotlivých zemí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STRUKTURÁLNÍ A CYKLICKÉ VÝKYVY

Vývoj tržní ekonomiky neprobíhá hladce, nýbrž podléhá ekonomickým výkyvům. Tyto výkyvy lze rozdělit do dvou skupin, a to na strukturální a cyklické výkyvy. (Holman, 2005, s. 512)

1.1 Strukturální výkyvy

Jelikož vznikají nové technologie, dochází k neustálé změně preferencí spotřebitelů a také vzácnosti ekonomických zdrojů. Díky této změně dochází k výkyvům podílu hospodářských odvětví na celkové ekonomice, což znamená, že se některá odvětví „smršťují“ a jiná naopak expandují. Tyto výkyvy lze souhrnně považovat za strukturální výkyvy. (Holman, 2005, s. 512)

Změny v preferencích spotřebitelů vyvolávají stav, kdy se u některých výrobců hromadí zásoby a u jiných naopak dochází k nedostatku zboží, což vede ke vzniku strukturální nezaměstnanosti. I když je tento efekt pro řadu lidí nepříjemný, strukturální výkyvy jsou přirozenou a nezbytnou reakcí ekonomiky na změny probíhající na trzích. Ekonomika tak vyjadřuje svou pružnost a adaptabilitu. Pokud se ekonomika začne strukturálním výkyvům bránit například vysokými dovozními cly, čímž dochází k udržování výrobních zdrojů v odvětví, jež už dávno ztratily možnost čerpat z komparativních výhod, brání tak taková ekonomika v expanzi jiných odvětví, které by tyto výhody mohly získat. Celkově tyto snahy vedou k poklesu vývozu, a jelikož v současnosti již žádné zemi nestačí jen její domácí trh, vedou tyto kroky k velmi negativním důsledkům pro celou ekonomiku. (Holman, 2005, s. 512 – 513)

1.2 Cyklické výkyvy

Naopak k cyklickým výkyvům dochází ze zcela jiných důvodů. Strukturální výkyvy jsou charakteristické poklesem jednoho odvětví, avšak růstem druhého dojde ke kompenzaci této situace. Cyklické výkyvy však znamenají všeobecný pokles a poté opět všeobecný růst výroby a zaměstnanosti téměř v celém hospodářství. Tyto výkyvy jsou obecně známé pod názvem hospodářské cykly. (Holman, 2005, s. 513)

2 HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS

Termín „cyklus“ se nevyskytuje jenom v ekonomice, nýbrž se s ním setkáváme téměř na každém kroku. Například etapy dne a noci, střídání ročních období, cyklický charakter vývoje lunárních fází nebo také zrození a zánik jak každého živého tvora, tak podniku. Cyklus označuje jakékoliv pravidelně se opakující změny a etapy, avšak nezaručuje, že každá etapa musí trvat stejně dlouhou dobu a musí mít stejný rozsah. (Jurečka, 2010, s. 238)

Existuje řada definic hospodářského cyklu, např. Czesaný (2006, s. 9) říká: „Hospodářský cyklus je zpravidla definován jako soubor výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Toto výkyvné chování ekonomické aktivity jako celku je předmětem teorie hospodářského cyklu.“

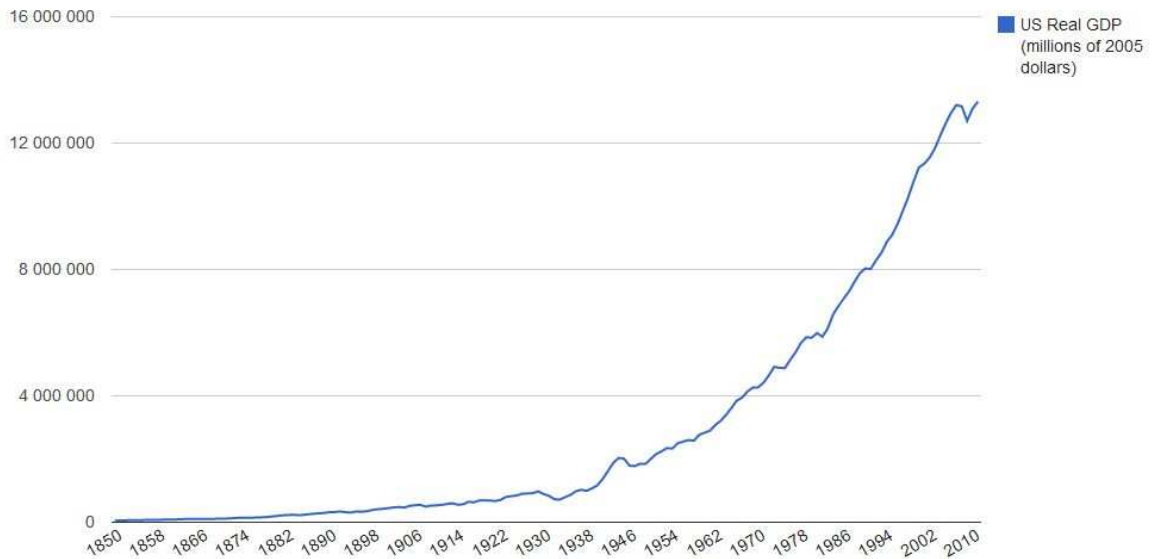
Rusmichová, Soukup a kol. (2002, s. 74) tedy shrnuje, že „pod pojmem hospodářský cyklus (*business cycle*) rozumíme víceméně pravidelné kolísání (fluktuaci) skutečného (reálného) produktu kolem potenciálního produktu, resp. růstového trendu.“

2.1 Růstový trend

Vývoj základního makroekonomického ukazatele - reálného HDP zemí s tržní ekonomikou, vykazuje v dlouhodobém časovém hledisku růst, což znamená, že výkonnost těchto ekonomik se postupně zvyšuje a přístup k výrobkům a službám, které vedou k uspokojování jejich potřeb, je pro jejich obyvatele stále snazší. Avšak není možné tento stav zcela paušalizovat, jelikož neustále dochází k nerovnoměrnému rozložení příjmů a bohatství ve společnosti, a tak růst spotřeby chudších rodin může být ve srovnání s průměrnými domácnostmi pomalejší, a také spotřeba horních deseti tisíc je mnohonásobně vyšší než je tomu u průměrných rodin. I přes to lze tvrdit, že tržní hospodářství, jako způsob fungování ekonomiky, je z hlediska celkového objemu produkce efektivní. (Jurečka, 2010, s. 237)

Jak ukazuje obr. 1, ve vývoji reálného HPD USA za období 1850 – 2012 je dobře viditelný růstový trend. Avšak také lze spatřit, že v některých obdobích roste ekonomika rychleji než v jiných, naopak v některých obdobích výstup ekonomiky klesá a poté opět roste. Hospodářským cyklem nazýváme právě toto kolísání agregátního výstupu ekonomiky kolem dlouhodobého trendu. Proč k tomuto makroekonomickému jevu s významnými mikroekonomickými důsledky dochází? Proč neprobíhá proces zvyšování efektivnosti bez kolísání ani v zemích s vyspělými tržními ekonomikami? Tyto otázky si kladou

ekonomové více než 150 let a dosud nepřišli na definitivní odpověď a efektivní rady, jak tento vývoj zcela eliminovat.

Obr. 1 Vývoj reálného HDP na obyvatele v USA (1850 – 2012, ceny roku 2005)

Pramen: OFFICER, Lawrence H. a Samuel H. WILLIAMSON, 2012. Graphing Various Historical Economic Series. *MeasuringWorth.Com*. Dostupné z: http://measuringworth.com/graphs/graph_1.php

2.2 Teorie hospodářského cyklu

Teorie hospodářského cyklu se zabývá vysvětlením příčin a podstaty cyklických výkyvů a dále mechanismy, díky kterým dochází ke střídání jednotlivých fází v průběhu cyklu. Také objasňuje postupy a mechanismy, jež mohou omezit jak délku, tak hloubku fáze poklesu ekonomické aktivity. (Czesaný, 2006, s. 10)

Třídění hospodářského cyklu lze provést na základě těchto hledisek:

2.2.1 Směr síly spouštěcího mechanismu

Jeden z přístupů rozčleňuje teorie podle toho, zda jsou spouštěcím mechanismem změn v ekonomické aktivitě síly vnitřní nebo vnější. Existuje skupina teorií, které předpokládají, že cyklické fluktuace ekonomiky zapříčiňují impulsy, jejichž zdroj se nachází vně ekonomického systému. Protože každý výkyv vychází z určitého bodu rovnováhy, kolísání eko-

nomiky tak trvá do té doby, než je opětovně nové rovnováhy dosaženo. (Czesaný, 2006, s. 11)

Zdrojem sil, které způsobí cyklické kolísání ekonomiky, mohou být naopak vnější vlivy. Mezi tyto vlivy můžeme zařadit např. zemědělské neúrody, války, mezinárodní incidenty, finanční krize, prudké pohyby cen surovin, politické krize, aj. (Czesaný, 2006, s. 12)

Další skupinu představují teorie, které se zakládají na tvrzení, že fluktuace v ekonomice jsou zapříčiněny mechanismy, které působí uvnitř samotného ekonomického systému. Tyto mechanismy totiž mají schopnost generovat hospodářské cykly. Tento předpoklad vychází z předpokladu, že ekonomika má tendenci kolísat i bez vlivu vnějších faktorů. K těmto vnitřním zdrojům nerovnováhy lze zařadit např. příliš málo nebo příliš mnoho peněz, které vstupují do ekonomiky, dále nedostatečnou spotřebu, nadměrné investice aj. (Czesaný, 2006, s. 12)

2.2.2 Druh působícího faktoru

Také některé teorie třídí hospodářské cykly dle působícího faktoru. Tento faktor může vycházet z monetární báze, tedy situace, kdy mají peníze klíčový vliv na změny ekonomické aktivity. Protiklad tak mohou být teorie, které za určující sílu cyklického pohybu pokládají reálné faktory. (Czesaný, 2006, s. 14)

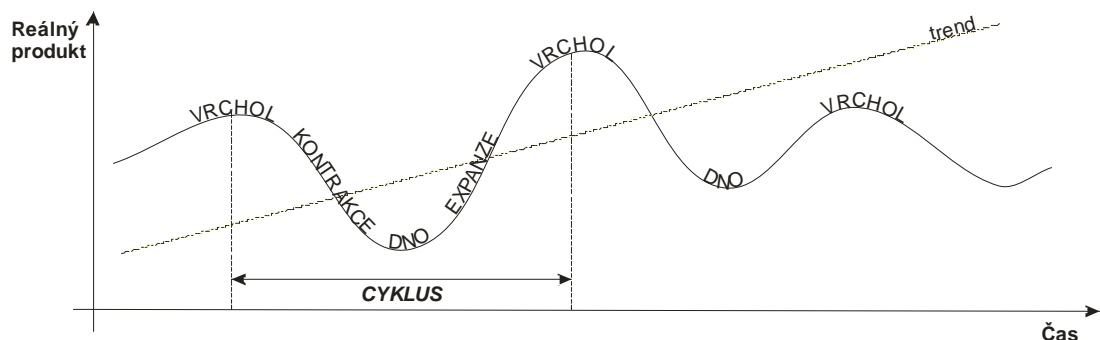
3 ANATOMIE HOSPODÁŘSKÉHO CYKLU

Hospodářský cyklus je tedy uspořádáním pravidelně se opakujících stádií růstu, poklesu a ustrnutí ekonomické aktivity, např. reálného HDP, investic, spotřeby státní i veřejné, nebo zaměstnanosti. Je to jakýsi neustálý koloběh, kdy se v jeho průběhu fáze jednotlivě střídají a po dokončení celý běh probíhá znovu. (Jurečka, 2010, s. 238)

3.1 Fáze cyklu

Dle Jurečky (2012, s. 238) lze ekonomický cyklus rozdělit takto:

- expanze (též oživení, obnova),
- vrchol (čili konjunktura, prosperita, boom),
- kontrakce (někdy recese, krize),
- dno (sedlo, deprese).

Obr. 2 Hospodářský cyklus (vlastní zpracování)

Pramen: JUREČKA, Václav, 2010. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, s. 238. ISBN 978-80-247-3258-9.

3.1.1 Expanze (*expansion*)

Ve fázi expanze nabývají makroekonomické veličiny na síle, např. reálné HDP země roste. Toto způsobuje zvýšená poptávka domácností i vlády po statcích, které produkují firmy. Ty na podnět zvýšené poptávky reagují zvýšením objemu produkce, což vyvolá zvýšení poptávky po výrobních faktorech, mj. najímat větší množství práce a kapitálu. Firmy poptáva-

jí nové pracovníky na trzích výrobních faktorů, čímž se zvyšuje zaměstnanost v ekonomice. Lidé, kteří byli nezaměstnaní nebo byli zaměstnání pouze na částečný úvazek, získávají plnohodnotná pracovní místa. Dostanou se tak k vyšším mzdám, které využívají k uspokojení svých potřeb, tj. k nákupu spotřebního zboží a služeb, což opět zvýší poptávku a firmy tak generují vyšší zisky, nebo naopak se jiní chopí příležitosti a zakládají nové podniky. To vyvolá úplné využití strojních zařízení a zvýší poptávku po nových strojích, které jsou financovány bankovními úvěry. Z tohoto důvodu také banky získávají nové klienty lačné po půjčkách, z nichž opět generují zisk. Ve fázi expanze se v ekonomice obecně více vyrábí, spotřebovává i investuje. (Jurečka, 2010, s. 239)

3.1.2 Vrchol (*peak*)

Na vrchol své aktivity se ekonomika dostává ve fázi konjunktury. Vrcholu musela dosáhnout z toho důvodu, že není možné, aby příjmy domácností, zisky firem a bank rostly donekonečna, neboť se začíná prosazovat vliv rostoucích nákladů, což vede ke zvyšování cenové hladiny produkce. Výrobní faktory jsou takřka vyčerpány, firmy mají potíže s nalezením zájemců o zaměstnání a snaží se přilákat zaměstnance konkurenčních firem na vyšší mzdové ohodnocení. Což ovšem také prodražuje výrobu a vede ke snížení generovaných zisků. Také domácnosti mají obecně vyšší příjmy, nakupují tedy stále větší množství spotřebního zboží a díky jistotě zaměstnání nemají zábrany pořizovat si na splátky automobily, také domy a jiné statky dlouhodobé i krátkodobé spotřeby. Vzrůst objemu spotřeby domácností však snižuje míru úspor v ekonomice, banky získávají další zdroje financování s vysokým úrokem a finanční zdroje, které dále poskytují, se tak stávají dražšími. Vysoká úroková míra úvěrů opět prodražuje výrobu, a spolu se zvýšeným počtem konkurenčních podniků vede k ještě většímu snížení zisku. Domácnosti zase zjišťují, že rostou ceny běžného spotřebního zboží, energií a nájmu a nejsou tedy schopny splácet úvěry, které si ve víře zvyšujících se příjmů pořídily. Růst cen spotřebního zboží je samozřejmě spjat se zvyšujícími se cenami vstupů, které firmy promítají v konečných cenách produktů a služeb. I když se na první pohled může ekonomika v konjunkturu jevit jako pozitivní, všeobecné bohatství a vysoká úroveň zaměstnanosti, mezd a cen však pouze skrývá prohlubující se ekonomické problémy. (Jurečka, 2010, s. 239)

3.1.3 Kontrakce (*concraction fase*)

Fázi kontrakce aktivity ekonomiky můžeme vnímat jako proces reakce ekonomiky na období optimismu a rozmachu spotřeby i výroby v době růstu a vrcholu, kdy většina reálných ekonomických veličin, tj. i HDP, oslabuje. Domácnosti odvolávají své objednávky statků dlouhodobé spotřeby, jelikož se jim výrazně zvyšují životní náklady, a výrobcům těchto statků, např. automobilkám či stavebním firmám, se hromadí neprodané zboží a zakázky se nerealizují. Obecně v ekonomice dochází k růstu cenové hladiny, tudíž klesá poptávka domácností po většině druhů zboží, i když potravin či elektrické energie se pokles poptávky netýká tak výrazně jako v případě již zmíněných domů a automobilů. Reakce firem na tuto situaci spočívá hlavně ve snižování nákladů a také ve snaze o vyprodání skladu na úkor snížení ceny. Prodávají nepotřebné výrobní haly a stroje, ve kterých se po snížení počtu pracovníků, již nevyrábí. Také zájem o bankovní úvěry, které firmy využívaly k posílení výrobních kapacit, klesá. Avšak i přes všechna tato úsporná opatření se firmám nedaří snižovat náklady dostatečně rychle, a to z důvodu dříve uzavřených smluv jak se zaměstnanci (mzdové sazby), tak i s bankami (splácení úvěrů), a zisk tudíž klesá rychleji, než bylo prognózováno. To nutí řadu firem ukončit svou činnost nebo alespoň omezit výrobu, s čímž je spojen pokles zaměstnanosti v ekonomice. Také bankám rostou nevyužité kapacity pro za úvěrovávání, a také objem pohledávek za firmami, které nesplácejí své půjčky. Obecně dochází k omezování investic, protože banky nemají dostatek důvěryhodných zákazníků z řad spotřebitelů, jelikož těm klesají příjmy jak z důvodu snižující se mzdové hladiny, tak poklesem zaměstnanosti, což způsobuje snížení zájmu o nabízené produkty. (Jurečka, 2010, s. 239 – 240)

3.1.4 Dno (*trough*)

Pokles cen výrobních faktorů, výrobků a služeb sráží ekonomiku na dno její aktivity, tj. do fáze deprese. Nezaměstnanost je vysoká, výdaje spotřebitelů a potenciálních investorů jsou již na minimu. Obecně vládne pesimismus a averze k riziku. Spotřebitelé čekají, zda cenová hladina ještě nepoklesne a odkládají tak své výdaje na uspokojování potřeb. Pesimistické jsou také firmy, které nevěří ve zvýšení poptávky po svých produktech a banky, které prakticky neposkytují úvěry, protože nemají téměř žádné perspektivní klienty. Nízké zisky ponechaly na trhu pouze silné hráče jak na poli výrobců, tak i mezi bankami, slabé neefektivní společnosti zanikly. Toto však donutilo podnikatele zracionalizovat

své aktivity, což má pozitivní efekt pro budoucnost. V závislosti na nízké cenové hladině obnovují domácnosti svou spotřebu, na což výrobci pružně reagují. S rostoucí výrobou poptávají firmy nové výrobní faktory. Snižuje se tak nezaměstnanost a rostou příjmy domácností. Firmy také investují do výrobního zařízení, k čemuž potřebují čerpat úvěry a pro banky se tak stávají opět atraktivními zákazníky. Ekonomika se odráží od svého dna, ekonomický cyklus se přelévá do fáze expanze a celá etapa se opakuje. (Jurečka, 2010, s. 240)

3.2 Typy ekonomických cyklů

Nezávisle na tom, v jakých státech vývoj hospodářského cyklu sledujeme, každá expanze dospěje dříve nebo později k vrcholu a naopak každá kontrakce spadne na své dno – tento koloběh je nevyhnutelný. Avšak pro konkrétní země v konkrétních obdobích je specifický počet měsíců, které mezi jednotlivými etapami uběhnou, dále je pro ně specifická velikost růstu HDP či hodnota zaměstnanosti v jednotlivých fázích cyklu. Obecně byla v historii většinou delší a rozsáhlejší období růstu než kontrakce, avšak není to striktním pravidlem. Zajímavé jistě je, že po druhé světové válce došlo k prodloužení průměrné délky hospodářských cyklů (tzv. periody) a snížení jejich průměrné velikosti (tzv. amplitudy). Až budoucí vývoj ukáže, zdali stejně charakteristická bude i celosvětová kontrakce, která byl odstartována na konci roku 2007. (Jurečka, 2010, s. 240 – 241)

Pojmy perioda a amplituda definuje Jurečka (2010, s. 240) jako:

- **Perioda** ekonomického cyklu udává délku období mezi „body zvratu“ v průběhu cyklického pohybu (např. mezi dvěma po sobě následujícími dvěma vrcholy).
- **Amplituda (rozkmít, hloubka)** ekonomického cyklu odpovídá délce období, která odpovídá pohybu mezi horním a dolním „bodem zvratu“ v průběhu cyklického pohybu (tj. mezi vrcholem a sedlem).

3.2.1 Typy ekonomických cyklů podle délky trvání

Svým charakterem jsou hospodářské cykly velmi proměnlivými jevy a liší se jak v různých státech, tak v různých historických dobách z hlediska periody i amplitudy. Nicméně v minulosti vytvořili ekonomové různé teorie, kde tvrdili, že určité typy ekonomických

cyklů je možné označit za velmi podobné na základě jejich periody, tj. délky trvání. Někteří odborníci věří v toto rozdělení do jakýchsi „typizovaných“ ekonomických cyklů i v současnosti, avšak již nejsou tyto pojmy tak frekventovaně využívány, a to jak v různých odborných časopisech, tak i v učebnicích. Dle délky trvání ekonomického cyklu lze tedy rozlišit tzv. Kitchinovy, Juglarovy a Kondratěvy cykly, kdy jejich vzájemné ovlivňování definoval ekonom Joseph Alois Schumpeter. (Jurečka, 2010, s. 245)

3.2.1.1 Kitchinovy cykly

Američan Joseph Kitchin (1861 – 1932) předpokládal, že existují cykly, k jejichž opakování dochází po cca 40 měsících. Periodicitu tento specialista na statistické výzkumy zlatých nálezů v Jižní Africe, později podnikatel v této oblasti, odhalil při zkoumání amerického a britského kolísání růstu HDP mezi lety 1890 – 1922. Kitchinovy cykly, typ krátkodobých cyklů, jsou často ztotožňovány se změnami, které se opakují v množství zásob rozpracované výroby. (Jurečka, 2010, s. 246)

3.2.1.2 Juglarovy cykly

Tento typ cyklů bývá označován jako střednědobý, kdy jejich průměrná periodicitu bývá udávána mezi 9 – 10 lety. Svůj název získaly podle francouzského lékaře Clémenta Juglara (1819 – 1905), který poprvé upozornil na jejich existenci v roce 1860 a v roce 1889 je svými výzkumy (dle vlastního mínění) potvrdil. Přisuzují se však periodickým výkyvům v investicích do kapitálových statků. (Jurečka, 2010, s. 246)

3.2.1.3 Kondratěvy cykly

Kondratěvy cykly jsou označovány jako dlouhé vlny – jejich průměrná periodicitu odpovídá cca 50 letům. Nikolaj Dimitrijevič Kondratěv (1892 – 1938), ruský ekonom a šéf uznávaného Institutu pro výzkum konjunktury při sovětském ministerstvu financí, v roce 1925 uveřejnil poznatky získané ze svých zkoumání trendů velkoobchodních cen, mzdových a úrokových sazeb, ukazatelů zahraničního obchodu a produkce ve Francii, Velké Británii a USA. Usuzoval z nich o existenci dlouhých vln ve vývoji ekonomické aktivity. Za svůj výzkum se však Kondratěv žádného ocenění nedočkal. Byl za něj vězněn a po osmi letech byl v roce 1938 popraven stalinským režimem. Objev těchto cyklů je tradičně využí-

ván ve spojení s probíhajícím technologickým pokrokem, inovacemi, válkami, revolucemi a dalšími revolučními událostmi. (Jurečka, 2010, s. 246)

3.2.1.4 Schumpeterovo třícyklové schéma

Josef Alois Schumpeter (1883 – 1950) dokonce tvrdil, že se všechny tři uvedené typy vzájemně ovlivňují, a že skutečný průběh ekonomické aktivity tvoří jejich vzájemné složení. Tuto domněnku nazval „třícyklové schéma“, kde je každý Kondratěvův cyklus seskupením šesti Juglarových, z nichž je každý cyklus složen ze tří Kitchinových cyklů. V případě, že se všechny typy cyklů nachází ve stejné fázi konjunktury, dochází v ekonomice k extrémnímu růstu a naopak, pokud se nacházejí všechny typy ekonomických cyklů ve stejné fázi deprese, je ekonomika vystavena extrémnímu propadu. Schumpeterovy následovníci takto například objasňují vážné hospodářské potíže zemí v 30. letech minulého století. Avšak budoucí podrobné výzkumy platnost této hypotézy nepotvrdily. S rozvojem statistických metod analýzy ekonomických cyklů vychází najevo, že Kitchinovy, Juglarovy a Kondratěvovy cykly nemusí být skutečně prokázány. Vzhledem k tomu, s jakými technickými prostředky jejich objevitelé své výsledky potvrzovali a jakou datovou základnu používali (pouze několik nejvyspělejších zemí), nemusí být jejich výsledky věrohodné. (Jurečka, 2010, s. 246)

Vliv těchto dlouhodobých cyklických změn na podnikatelské aktivity, vývoj cenové hladiny, změn objemu produkce a investic, je minimální. Hospodářský cyklus je odlišný svými specifickými rysy, které Czesaný (2006, s. 14) specifikoval takto:

- Periodicita změn, jež vytvářejí charakteristický vývoj hospodářského cyklu (expanze vrchol, kontrakce a dno) není striktně vymezena. Tyto fáze se sice stále opakují v určitém koloběhu, avšak délka trvání a dimenze se může výrazně odlišovat.
- Délka trvání hospodářského cyklu se pohybuje v rozmezí 2 – 10 let; jiné druhy ekonomické aktivity probíhají v rámci jednoho roku.
- Hospodářský cyklus se týká celého systému ekonomiky (průmyslový, obchodní i finanční sektor), zatímco jiné krátkodobé pohyby ekonomiky probíhají převážně v některém z těchto sektorů.

3.2.2 Typy cyklických výkyvů dle tvaru

Cyklické výkyvy mohou být rozlišovány také podle svého tvaru a průběhu. Zde se používá přirovnání tvaru cyklu k písmenům, které připomínají: typ V, W, U a L. S tímto rozdělením cyklických výkyvů pracují spíše finanční analytici a různí komentátoři ekonomického vývoje. (Jurečka, 2010, s. 240)

- **Typ V** - Jak tvar písmena V napovídá, je tento cyklus typický prudkým poklesem makroekonomické aktivity, na něž navazuje rychlé a prudké oživení.
- **Typ W** - Druhý typ vychází z typu V, kdy je na počátku typický prudký pokles, následuje jej rychlé oživení, které však netrvá dlouho – dochází případně k ještě prudšímu propadu. Návazný růst je již skromnější.
- **Typ U** - Typ U je charakteristický svým prudkým propadem, kdy se situace dále zhoršuje až po pád na úplné dno. Tuto fázi následuje odražení ode dna a opět dochází k dramaticky rychlému návratu na pozici, v níž se ekonomika nacházela před vypuknutím problémů.
- **Typ L** - Poslední je z hlediska vývoje nejvíce pesimistický. Po příkrém poklesu ekonomické aktivity dochází ke stagnaci aktivity na nízké úrovni, která je však dlouhodobého charakteru.

(Jurečka, 2010, s. 240)

4 CITLIVOST ODVĚTVÍ NA HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS

Jednotlivá odvětví ekonomických činností jsou typická svou různou citlivostí na vývoj hospodářského cyklu. Tudíž příslušnost podniku k určitému oboru je také spojena s různou mírou citlivosti na vývoj ekonomiky, protože ne všechna odvětví se v určitém časovém horizontu vyvíjí stejně. Mají totiž rozdílnou úroveň míry zisku, perspektivu dalšího vývoje a také různé bariéry bránící vstupu do odvětví. Pro správnou predikci budoucího vývoje v daném odvětví je nutné znát jeho míru citlivosti na tento vývoj, typ odvětvové struktury a míru regulace ze strany státu. V zásadě se odvětví dělí na cyklická, neutrální a anticyklická. (Synek a Kislingerová, 2010, s. 96)

4.1 Cyklická odvětví

Do skupiny cyklických odvětví můžeme zařadit všechny firmy produkující statky zbytné spotřeby. Za ty můžeme považovat všechny výrobky a služby, které nejsou základní pro uspokojování potřeb, tj. jejich spotřeba není nezbytně nutná a jejich spotřebu můžeme odložit do budoucna. Svou existencí tato odvětví opisují stejnou křivku vývoje, v níž se nachází hospodářský cyklus celé ekonomiky. Tedy v období expanze dosahují takovéto podniky nejlepších výsledků a zisků, naopak v období recese dochází k hlubokým problémům. (Veselá, 2011, s. 281)

Stavebnictví a automobilový průmysl jsou nejtypičtější cyklická odvětví. Dochází často k využití ukazatelů stavební výroby a prodeje automobilů jako tzv. předstihových ukazatelů stavu ekonomiky. Jako příklad můžeme uvést vývoj v období 2008 – 2009. Finanční krize zasáhla prakticky ve všech vyspělých státech světa právě automobilový průmysl jako první. Dále k vysoce citlivým oborům patří již zmíněné stavebnictví, velkoobchod, výroba textilu, skla, doprava a veškeré logistické služby, cestovní ruch, elektrotechnický průmysl a další. (Synek a Kislingerová, 2010, s. 96)

4.2 Neutrální odvětví

Odvětví, u nichž vývoj přímo nesouvisí s hospodářským cyklem lze označit jako neutrální. Jsou to zejména podniky, které vyrábějí statky nezbytné spotřeby, tj. pro život člověka velmi důležité jako základní potraviny a léky. Dále jako neutrální lze označit statky s nízkou

kou cenovou elasticitou (tj. statků, u kterých nedochází k časté změně ceny) – alkoholické a tabákové výrobky, noviny, časopisy aj. (Synek a Kislingerová, 2010, s. 96)

4.3 Anticyklická odvětví

Zcela diametrálně odlišný vývoj proti cyklickým odvětvím nesou anticyklická odvětví. Podniky, produkující právě tyto statky dosahují výborných výsledků právě v období recese, naopak k útlumu dochází v období expanze ekonomiky. Mezi takovéto produkty patří levnější substituty drahých produktů a služeb, kdy právě v období poklesu hospodářského cyklu stoupá poptávka po těchto levných výrobcích a službách a tyto firmy tak dosahují vyšších zisků. To se týká například levných oděvů, obuvi a potravin nahrazující drahé výrobky, či televizní společnosti, které svým vysíláním nahrazují dražší formy zábavy a odpočinku. (Synek a Kislingerová, 2010, s. 96 – 97)

5 KRIZE

Slovo krize pochází z řečtiny, a to ze slova *krino*, což znamená česky vybírat, posuzovat, měřit mezi dvěma opačnými variantami, kterými byly úspěch-neúspěch, právo-bezprávi, život-smrt. Z tohoto slova vzniklo později slovo *krisis*, které vyjadřovalo rozhodnou chvíli nebo dobu nesnáze. V současné době se termín krize používá pro označení těžké, rozhodující chvíle, obtížnou situaci, tíseň nebo zmatek. (Zuzák a Königová, 2009, s. 18)

5.1 Ekonomická krize

Ekonomická krize může být považována za jednu z fází hospodářského cyklu. Pojem „krize“ je používán v situaci, kdy je pokles a stagnace ekonomické aktivity výrazně prudký a náhlý. Nastává, pokud ekonomický pokles trvá po dobu nejméně čtyř čtvrtletí. Kratší období (nejméně půlroční) je nazýváno recesí. (Jurečka, 2010, s. 238)

5.2 Finanční krize

Jednoznačné definování pojmu finanční krize není jednoduché, neboť samotné slovo krize nelze jednoznačně vymezit. Ani v odborné literatuře nelze nalézt doslovné vysvětlení tohoto termínu. Většina starších autorů definuje krizi jako sestupnou fázi hospodářského cyklu, tedy situaci, kdy ekonomická aktivita upadá. Nově však bývá tato část cyklu označována pojmy recese, kontrakce či deprese. (Czesaný, 2006, s. 15)

Mezinárodní měnový fond však určitou definici finanční krize zavádí, a to: „... jako přerůstání důsledků měnové nebo bankovní krize do nepříznivých efektů v reálné ekonomice. Finanční krize jsou potenciálně těžké dopady finančních trhů, které mohou mít silné nepříznivé dopady na měnový a hospodářský vývoj.“ (Czesaný, 2006, s. 15)

5.3 Sociální krize

Sociální krize po většinu případů doprovází oba předchozí druhy krize. Nastává v období, kdy ve společnosti jako takové narůstá počet nezaměstnaných, a ti, kteří práci ještě mají, se o ni bojí. Z tohoto důvodu většina lidí začne šetřit peněžní prostředky na „horší časy“. Lidé méně investují, a proto se peníze nedostávají do koloběhu, což krizi spíše podpoří. Pokud krize trvá delší dobu, v lidech pocit nejistoty zakoření a vymanění z krize se stává obtížnější a obtížnější.

6 FINANČNÍ KRIZE

Pojem finanční krize lze vymezit na situace, kdy zdroj ekonomických problémů nepochází z reálné ekonomiky, nýbrž z finančního systému. Dvořák (2008, s. 169) na základě teoretických analýz pod pojmem finanční krize rozlišuje následující specifické poruchy finančního systému:

- Krize měnová (*currency or exchange rate crisis*).
- Krize bankovní (*banking crisis*).
- Krize dluhová či úvěrová (*credit or debt crisis*).

Dále je nutné uvažovat případ systematické finanční krize (*systematic financial crisis*), ve které dochází k projevení všech (nebo většiny) uvedených případů, a to s různou intenzitou a s různými příčinami. (Dvořák, 2008, s. 169)

6.1 Typologie finančních krizí

Typologie finančních krizí zahrnuje první tři uvedené typy poruch finančního systému, v praxi se však málokterý z těchto typů vyskytuje v čisté podobě. (Dvořák, 2008, s. 169)

6.1.1 Měnová krize

Situace, kdy dochází k prudkému a neočekávanému oslabení kurzu domácí měny, se nazývá měnová krize. Její projev souvisí se systémem tvorby kurzu, který v daném státě měna má. U měny s pohyblivým kurzem se projeví jako výrazná deprecie (samovolné znehodnocení měnového kurzu domácí měny vůči zahraničním měnám) nominálního kurzu. Pokud měna má naopak pevný kurz, nedochází k depreciaci, nýbrž k devalvaci, která však nevzniká samovolně. Je způsobena změnou ze strany centrální banky, která je k tomuto kroku obvykle donucena po spekulativním útoku na směnný kurz. Měnovou krizi tedy nevynezuje pouze deprecie či devalvace, ale také projevy obrany kurzu – např. výrazné zvýšení úrokových sazeb, značné snížení devizových rezerv, aj. V čisté podobě (bez bankovních či dluhových problémů) se měnové krize téměř nevyskytují, a pokud ano, tak se většinou jedná o spekulace proti nerovnovážným pevným měnovým kurzům. Co se týká důsledků tohoto druhu finanční krize, nejsou tak vážné jako u bankovních krizí. (Dvořák, 2008, s. 169 – 170)

6.1.2 Bankovní krize

Pojem bankovní krize je spojován s problémy, které způsobila nedostatečná likvidita a hlavně insolvence některých nebo většiny komerčních bank. Za bankovní krizi lze považovat nejen přímo úpadky bank, ale také situace, kdy banky zachránila vládní intervence nebo pomoc centrální banky – tímto krokem tak zabrání přirozenému vývoji. Původ tohoto druhu krize se může lišit v závislosti na rozvinutosti postižené země. V rozvojových zemích bývá způsobena zpravidla vznikem nedůvěry klientů ke svým bankám, kdy dojde k tzv. runu na banku (klienti si ve velkém počtu vybírají své úspory a bankám tak vzniká problém s likviditou), zato v rozvinutých ekonomikách je způsobena spíše problémy, které vzejdou z prudkého poklesu hodnoty některého bankovního aktiva, např. akcií nebo nemovitostí. Také samozřejmě může vznikat na základě krize dluhové, kdy dlužníci nejsou schopni bankám splácet své úvěry, nebo ji může způsobit také krize měnová a to tehdy, jsou-li samotné banky v roli dlužníka k bankám zahraničním. (Dvořák, 2008, s. 170)

6.1.3 Dluhová krize

Dalším typem finančních krizí jsou krize dluhové (úvěrové). Externí dluhové krize označují situace, kdy země není schopná splácet svůj zahraniční dluh. V případě, že se do takového problému dostane vláda daného státu, označuje se tento stav *sovereign default*. K těmto stavům dochází poměrně často v rozvojových zemích, avšak na základě nedávných zkušeností můžeme považovat za hrozbu tento druh krize také pro některé evropské státy. Vnější dluhová krize však může být způsobena i zahraničními dluhy, které nejsou spláceny zadluženými soukromými firmami a bankami. (Dvořák, 2008, s. 170 – 171)

Také může docházet k tzv. interním dluhovým krizím, které jsou často opomíjeny, avšak jsou velmi nebezpečné. Projevují se chronickou vnitřní předlužeností ekonomik, platební neschopností podniků a nárůstem objemu klasifikovaných úvěrů. Důsledkem bývá zamrznutí úvěrového trhu (credit crunch), což s sebou samozřejmě nese negativní důsledky pro reálnou ekonomiku. Státy se často snaží podpořit ekonomiku v takovémto stavu vládními injekcemi. (Dvořák, 2008, s. 171)

6.2 Příčiny a důsledky finančních krizí

Příčiny a průběh finančních krizí nemusí být vždy stejné, avšak jejich důsledky téměř totožné jsou. Mohou jimi být např. pokles růstové dynamiky HDP, zvýšení nezaměstnanosti apod. (Czesaný, 2006, s. 16)

6.2.1 Chybná měnová politika

Zdrojem měnových problémů často bývá nevyváženost mezi rozhodnutími centrální banky, vlády a systémem pevného měnového kurzu. Tento rozkol započíná v expanzivní fiskální politice vlády, která takovými kroky prohlubuje veřejný dluh. Centrální banka proto musí reagovat regulací tohoto zvýšení, kdy je veřejný dluh monetarizován a prodává tak své devizové rezervy, čímž se snaží udržet měnový kurz. Tyto rezervy jsou omezené a jejich pokles vytváří ráj pro spekulanty měnových trhů, což opět prohloubí jejich pokles. V této situaci již centrální banka musí uvolnit měnu, aby mohla volně oscilovat dle vlivu trhu. (Czesaný, 2006, s. 16)

6.2.2 Finanční panika

Situace, kdy věřitelé začnou stahovat krátkodobé půjčky od dlužníků, které za jiných okolností považují za solventní, se nazývá finanční panika. Czesaný (2006, s. 16) definuje podmínky, při jejichž splnění může tato situace nastat:

- Objem krátkodobých pasiv výrazně převyšuje objem krátkodobých aktiv.
- Žádný privátní věřitel není natolik silný, aby mohl poskytnout dostatečné množství prostředků, díky kterým by mohly být splaceny již existující krátkodobé dluhy.
- Neexistuje věřitel poslední instance.

Pokud dojde k naplnění těchto předpokladů, lze považovat za racionální, že věřitelé požadují splacení svých půjček v případě, že totéž učinili ostatní věřitelé. Finanční panika tak může znamenat odročení investičních projektů nebo může vyústit až v likvidaci dlužníka, kdy věřitelé soupeří ve snaze zachránit co nejvíce. (Czesaný, 2006, s. 16 – 17)

6.2.3 Stádový efekt

S teorií finanční paniky úzce souvisí tzv. stádový efekt, který má za následek nepřiměřenou reakci finančních trhů na daný podnět. Tím výrazně roste volatilita, tj. míra kolísání hodnoty aktiva nebo jeho výnosové míry na trzích. Kurz měny tak pomalu poklesne, čímž vyvolá vlnu prodejů a s ní lavinový efekt. Ten povede až k panickému útěku od měny a způsobí tak drastický propad jejího kurzu. Proč však k takovému jednání dochází? Odpověď se skrývá v tzv. vnitřních informacích. Všichni investoři totiž nemají stejný přístup ke všem informacím. Investor, který podnikne výraznou transakci, vyvolá paniku, protože může disponovat nějakou exklusivní informací. Toto chování může dále spustit celý řetězový efekt nepřiměřených reakcí a rychlých přesunů peněz na devizových trzích. (Czesaný, 2006, s. 17)

6.2.4 Efekt přelévání

Efekt přelévání značí situaci, kdy finanční krize nepostihuje pouze jednotlivé země, ale současně se objeví i v jiných zemích, a to v krátkém sledu po sobě. Tento jev má podle MMF tři vysvětlení (Czesaný, 2006, s. 17):

- **Monzunový efekt** – v zemích může dojít k vypuknutí krize, která je mj. způsobena vlivem globálního prostředí, kdy se z něj šíří nepříznivé vlivy.
- **Efekt přetékání** – měnová krize může být přenesena z jedné země na druhou prostřednictvím obchodního kanálu, kdy v jedné zemi dojde k zhodnocení kurzu, což vede k oslabení konkurenceschopnosti země druhé. Přenos může proběhnout také finančním kanálem – propojení zemí věřiteli, kteří do obou těchto zemí investovali. Z obav o ztrátu svých aktiv totiž stahují své prostředky nejen ze země nakažené krizí, ale také ze zemí s potenciálně obdobnými problémy.
- **Čistá nákaza** – vliv krize v jedné zemi může ovlivnit věřitele, kteří tak přehodnocují fundamentální (makroekonomické) veličiny i jiných zemí, i když nemusí vykazovat žádné objektivní důvody k těmto krokům.

Mechanismy v posledních dvou případech (efekt přetékání a čistá nákaza) jsou způsobeny mj. integrací globálních finančních trhů, jež jsou typické pro poslední dvě dekády.

6.2.5 Sebenaplňující efekt

Tento efekt značí situaci, kdy je vláda donucena investory opustit pevný kurz měny, i když k tomuto kroku nemá žádné zjevné důvody. Ekonomika se totiž nevyznačuje trendem zhoršování fundamentálních ukazatelů, dokonce může docházet i k jejich zlepšování. Investoři totiž podnikli dostatečně silný spekulativní útok, což stačilo ke změně typu kurzu. Avšak tento typ může postihnout hlavně země se slabou politickou stabilitou, velkým vládním dluhem či nízkými devizovými rezervami. Důležitá je totiž schopnost vlády bránit včas a efektivně svou měnu, a také kredibilita (důvěryhodnost) vládní politiky ve schopnosti udržet pevný měnový kurz. (Czesaný, 2006, s. 18)

6.2.6 Tržní manipulace

Finanční krize způsobená tržní manipulací má téměř shodné příčiny a průběh se sebenaplňujícím a stádovým efektem. Rozdíl je pouze v rámci lavinového efektu, který je zcela záměrně vyvolán jedním či několika málo investory. Až věřitel v této zemi v tichosti získá hlavní věřitelskou pozici v dané měně, spustí vlnu prodejů, které doprovází hlasitými veřejnými prohlášeními ve snaze rozšířit prodeje dále. (Czesaný, 2006, s. 18)

6.2.7 Splasknutí spekulativní bubliny

Spekulativní bublina vzniká v situaci, kdy jsou finanční aktiva nakupována spekulanty za vyšší cenu, než jaká je jejich fundamentální hodnota v očekávání následujících kapitálových zisků. Se zvyšováním objemu nákupů těchto toxických produktů bublina roste a zvyšuje se tak riziko vzniku krize. Krize propuká v okamžiku, kdy dojde k jejímu splasknutí, které bývá většinou neočekávané, avšak lze jej předvídat – spekulanti si jsou vědomi její existence a jejich rozdělení pravděpodobnosti s touto variantou počítá. Modelováním bylo prokázáno, že existence spekulativní bubliny může být za určitých okolností racionálním chováním trhu. (Czesaný, 2006, s. 17 – 18)

6.2.8 Morální hazard

Pokud je bankovní sektor nedostatečně regulován – avšak v rámci podmínek otevřenosti finančních trhů – může dojít k morálnímu hazardu. Dojde totiž k tomu, že tento sektor podcení rizika a spoléhá se na pomoc státu či mezinárodních institucí, kdy např. banky mohou provádět velmi rizikové devizové a úvěrové operace, přičemž se spoléhají na veřej-

ný sektor. Na mezinárodní instituce jsou tak přeneseny ztráty a chyby jednotlivců, což tyto instituce nutí zasáhnout do finančních trhů ve snaze zabránit rozsáhlým škodám. Avšak efektivnost těchto zásahů je sporná. Rizikové bankovní operace jsou tímto způsobem „chráněny“ a nedochází tak k samovolné regulaci trhu odstraněním neefektivně hospodařících subjektů. Takto rizikové bankovní operace následně končí zmizením vypůjčených prostředků. Největším problémem je tedy to, že se bankovní instituce spoléhají na pomoc států či mezinárodních institucí i přesto, že v ekonomice zastávají velmi specifickou roli. Tato jistá ochrana nahrává do karet manažerům bank, kteří beze strachu vstupují i do výrazně rizikových transakcí. Nezbytným řešením je předcházet rizikům pomocí institucí bankovního dozoru, jejichž hlavní funkcí je prověřovat bankovní operace, hodnotit jejich rizikovost, a tak bránit banky před nesolventností, zprostředkovaně tedy i před morálním hazardem. (Czesaný, 2006, s. 18)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝVOJ RŮSTU HDP

Pro zkoumání závislosti vývoje ekonomik (české, německé a ekonomiky USA) byla použita data získaná z databáze Eurostat. Vývoj dat je sledován o roku 1994, jelikož první data za samostatnou Českou republiku jsou publikovány až k tomuto roku. Starší data by bylo možno také získat z jiných zdrojů, avšak mohlo by docházet k chybám vzniklým rozdílnou metodikou měření HDP. Data od roku 2012 lze považovat pouze za predikci vývoje HDP vycházející z metodiky Eurostatu.

Tab. 1 Vývoj růstu HDP vybraných států v období 1994 – 2014

(vlastní zpracování)

Pramen: EUROSTAT, ©2012. *Real GDP growth rate – volume*. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

Rok	Česká republika	Německo	USA
1994	2,9	2,5	4,1
1995	6,2	1,7	2,5
1996	4,5	0,8	3,7
1997	-0,9	1,7	4,5
1998	-0,2	1,9	4,4
1999	1,7	1,9	4,8
2000	4,2	3,1	4,1
2001	3,1	1,5	1,1
2002	2,1	0,0	1,8
2003	3,8	-0,4	2,5
2004	4,7	1,2	3,5
2005	6,8	0,7	3,1
2006	7,0	3,7	2,7
2007	5,7	3,3	1,9
2008	3,1	1,1	-0,3
2009	-4,5	-5,1	-3,1
2010	2,5	4,2	2,4
2011	1,9	3,0	1,8
2012	-1,3	0,8	2,1
2013	0,8	0,8	2,3
2014	2,0	2,0	2,6

8 ANALÝZA ZÁVISLOSTI VÝVOJE RŮSTU HDP

Pro analýzu závislosti vývoje růstu HDP vybraných ekonomik je dle mého názoru vhodné použití statistické metody zkoumání časových řad – korelační analýza lineární závislosti.

8.1 Korelační analýza

V praxi bývá často důležité zjištění, zda je náhodná veličina y ovlivňována náhodnou veličinou x . Vztah, který mohou tyto veličiny mít, se dá vyjádřit různými druhy intenzity, tj. od úplně nezávislých až po úplnou (funkční) závislost. Stupeň této závislosti charakterizuje míra těsnosti statistické závislosti, která se pohybuje v určitém pevně stanoveném intervalu, kde svou hodnotu zvyšuje se zvyšováním stupně závislosti bez vlivu používaných jednotek nebo hodnoty zkoumaných veličin. Vhodný způsob pro zkoumání této lineární závislosti náhodných veličin x a y je určení hodnot koeficientu korelace. (Budíková, Králová a Maroš, 2010, s. 225 – 227)

Dalším možným způsobem zkoumání závislosti dvou náhodných veličin je určení P-hodnoty (p-value), která vyjadřuje nejmenší hladinu významnosti, při které je možné ještě zamítnout nulovou hypotézu. (Neubauer, Sedlačík a Kříž, 2012, s. 194)

Pro provedení korelační analýzy, výpočet korelačního koeficientu a p-value byl použit program XLStatistics. (Klímeck a Kovářík, 2011, s. 56 – 62)

8.2 Závislost vývoje růstu HDP mezi lety 1994 - 2014

Jak již bylo zmíněno, jako počáteční rok měření závislosti byl použit rok 1994; od tohoto roku byla data zaznamenávána Eurostatem stejnou metodikou pro všechny vybrané ekonomiky.

Již na grafickém znázornění (obr. 3) lze pozorovat, že do let 1999 – 2000 se růst české ekonomiky vyvíjel výrazně jinak než růst ekonomik Německa a USA. Myslím si, že tento rozdílný trend byl způsoben transformací země po pádu komunismu v roce 1989. Po tomto roce totiž tehdejší Československo započalo etapu návratu k tržnímu hospodářství. Přejít od centrálně plánovaného hospodářství na ekonomiku tržní však byl velmi složitý a byl také doprovázen řadou problémů, které se projeví na ekonomické kondici země. Veškeré československé ekonomické úsilí bylo v předchozích desetiletích orientováno na trhy východního bloku – toto obrovské a nenasytitelné odbytiště se rozpadlo a ČSFR tak ztratila

své odbytiště pro tradiční strojírenské výrobky. Z tohoto důvodu musel průmysl projít velkými změnami, od omezování zbrojní výroby a těžkého strojírenství až po omezení těžby hnědého a černého uhlí. Následkem těchto změn a také zefektivnění samotného procesu výroby, kdy již mohli být nadbyteční pracovníci propuštěni, se opět vytvořil nový fenomén, který komunistický režim úspěšně odstranil, nezaměstnanost. V určitých regionech (severní Čechy a severní Morava) tato nezaměstnanost dosáhla enormních hodnot. Vzhledem k rozpadu trhu SSSR se země začala orientovat opačným směrem, tedy na západní trhy a začala tak usilovat o obchodní partnery z řad vyspělých světových ekonomik. (CZECH.cz, ©2013)

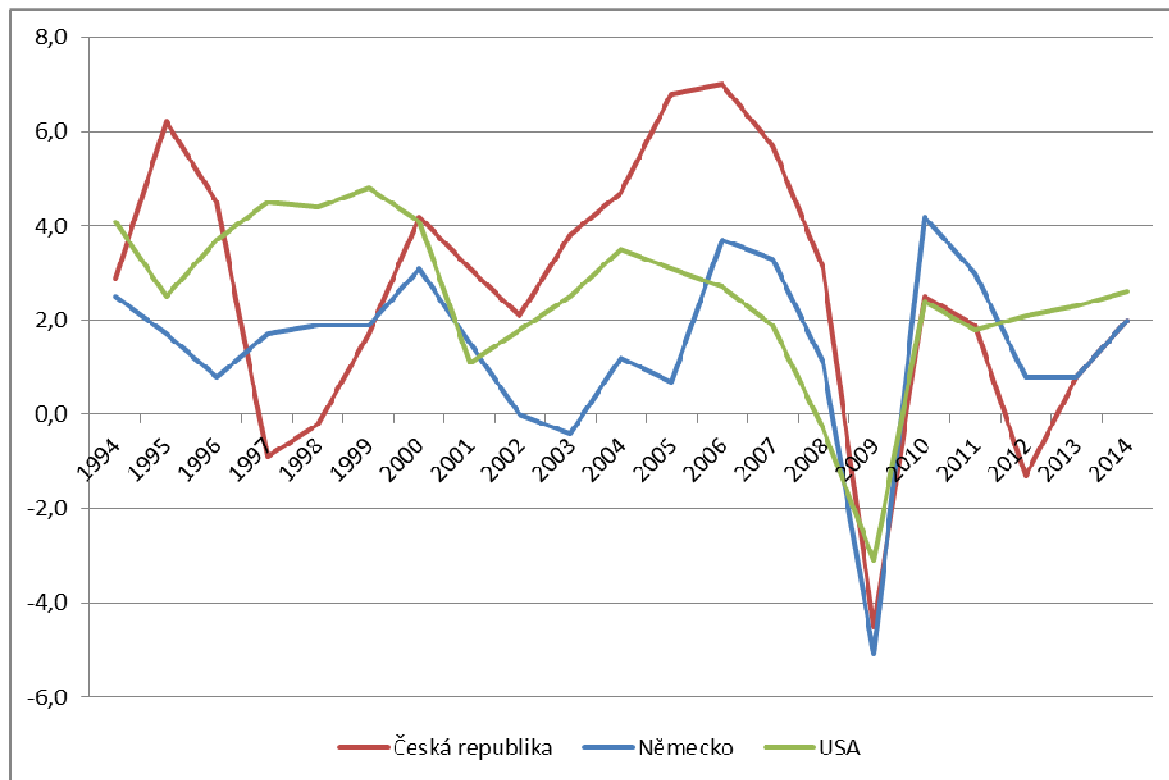
Tyto hluboké hospodářské, společenské i politické změny dle mého názoru zapříčinily v roce 1992 rozpad ČSFR na dva samostatné státy – Českou republiku a Slovenskou republiku. Vznikl tedy od 1. ledna 1993 nový problém – česká ekonomika musela začít fungovat odděleně. (Czech, ©2013)

Transformace ekonomiky nově vzniklé České republiky tedy neprobíhala zcela bez problémů. Jako hlavní způsob přeměny kolektivního vlastnictví na vlastnictví soukromé byla zvolena privatizace státních podniků. Tento krok nebyl dle mého názoru příliš šťastný a byl také kritizován i některými světoznámými ekonomy (J. E. Stiglitz, aj.) pro svou netransparentnost a množství případů tunelování do té doby zcela funkčních podniků. Podle Stiglitze se České republice nepodařilo vytvořit tržní a přitom soudržnou ekonomiku, ale hospodářství, které se potýká s problémy typu corporate governance (správa společnosti). Z tohoto důvodu má tento region ve světě nepříliš dobrou pověst. (Kovanda, 2008)

Proces privatizace se skládal ze tří základních procesů – restituce, tj. navrácení majetku dřívějším majitelům, a malá a velká kuponová privatizace, kdy byla část státních podniků převedena do soukromého vlastnictví v podobě akciových společností. Některé významné podniky, např. Škoda Auto, byly prodány přímo zahraničním investorům, v tomto případě koncernu Volkswagen, což dle mého názoru pomohlo k navázání vztahů se Spolkovou republikou Německo a začala tak nová dekáda české ekonomiky s orientací na západ. (Czech, ©2013)

Dalším významným problémem kuponové privatizace také bylo to, že nevytvořila efektivní vlastnické vztahy. Myslím si, že byl podceněn právní rámec etického jednání při privatizaci, a tak česká ekonomika vstoupila ve druhé polovině devadesátých let do recese. V rámci

vymanění se z této situace poskytla ČR v následujících letech významné investiční pobídky a výhody pro zahraniční investory. (Czech, ©2013)

Obr. 3 Vývoje růstu HDP vybraných států v období 1994 – 2014

(vlastní zpracování)

Pramen: EUROSTAT, ©2012. *Real GDP growth rate – volume*. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

Na obr. 3 lze také pozorovat vývoj hospodářských cyklů jednotlivých států dle jejich tvaru. Vývoj růstu HDP české ekonomiky směřuje k modelu typu W, kde je vidět výrazný pokles mezi lety 2007 až 2009, růst v roce 2010, který byl podpořen fiskálními zásahy a opětovný pokles. Dle predikce Eutostatu by měl v roce 2013 následovat opětovný růst, avšak tomuto trendu zatím současné podmínky nenasvědčují. Zato růst HDP ekonomik Německa a USA odpovídá tvarem písmenu L, kdy po značném oslabení ekonomiky následuje doba stagnace. Otázkou však je, jak dlouho a s jakými důsledky se tato stagnace bude projevovat.

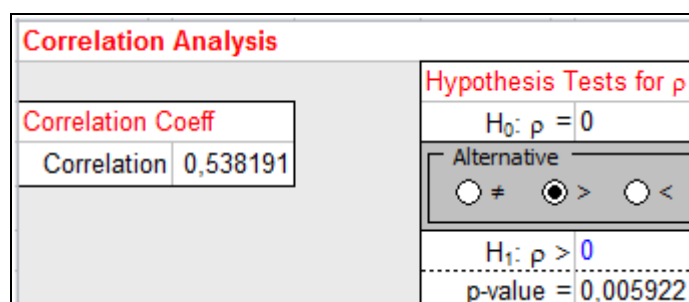
8.2.1 Korelační analýza závislosti

Prvním krokem bylo určení nulové hypotézy H_0 , která v tomto případě zněla na nezávislost zkoumaných proměnných.

8.2.1.1 Závislost růstu české ekonomiky na německé

Pro zkoumání závislosti růstu české ekonomiky na německé byla získaná data zpracována v programu XLStatistics, kdy byl použit sešit 2Num. Na listu Data & Description byla za proměnnou x (nezávislou proměnnou) zadána data německé ekonomiky a za proměnnou y (závislá proměnná) data české ekonomiky.

Dále na listu Corr & Linear Regress získáváme vypočtený koeficient korelace (Correlation Coeff) spolu s t-testem jeho významnosti viz obr. 4.

Correlation Analysis		
Correlation Coeff		
Correlation	0,538191	
Hypothesis Tests for ρ		
$H_0: \rho = 0$		
Alternative		
☐ $\neq$	☒ $>$	☐ $<$
$H_1: \rho > 0$		
p-value = 0,005922		

Obr. 4 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu české ekonomiky na německé pro období 1994 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics)

Hodnota koeficientu korelace (Correlation) je 0,538191 a p-hodnota (p-value) jeho testu významnosti je 0,005922, což nás opravňuje zamítnout nulovou hypotézu o jeho nevýznamnosti. Mezi oběma testy existuje statisticky významná lineární závislost (pro $\alpha = 0,05$).

Jak potvrdila provedená analýza, lze tedy uvažovat o vlivu německé ekonomiky na českou. Vývoj hospodářského cyklu České republiky (viz obr. 3) můžeme považovat za závislý na vývoji Německa. Podobnost můžeme vidět ve vrcholech cyklu, které se shodně objevují v letech 2000 a 2006 – tuto periodičnost můžeme pokládat za ukázkou průběhu Juglarova cyklu. Tento druh cyklického vývoje je způsoben mj. krizí hospodářského cyklu – rok 2006 můžeme považovat za počátek světové ekonomické krize, která v různých formách trvá dodnes.

8.2.1.2 Závislost růstu německé ekonomiky na ekonomice USA

Závislost růstu německé ekonomiky na ekonomice USA byla ověřována stejným způsobem jako v předchozím případě, avšak zde byla použita za proměnnou x data ekonomiky USA a za proměnnou y data ekonomiky SRN. Koeficient korelace dosáhl hodnoty 0,617975 a p-hodnota jeho testu významnosti je 0,001416, což nás opravňuje zamítnout nulovou hypotézu o jeho nevýznamnosti. Mezi oběma testy existuje statisticky významná lineární závislost (pro $\alpha=0,05$).

Correlation Analysis		Hypothesis Tests for ρ	
Correlation Coeff		$H_0: \rho = 0$	
Correlation	0,617975	Alternative	
		☐ $\neq$ ☒ $>$ ☐ $<$	
		$H_1: \rho > 0$	
		p-value = 0,001416	

Obr. 5 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu německé ekonomiky na ekonomice USA pro období 1994 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics)

Mezi vývojem hospodářského cyklu Německa a USA lze, jak prokázala provedená analýza, spatřovat také jistou analogičnost. Spíše než shodný průběh, jako tomu bylo v případě srovnání SRN a ČR, je dle mého názoru pro tyto cykly charakteristická závislost, která pramení ze způsobu šíření krizí, tedy působení efektu přetékání, kdy počínající nákaza ekonomiky USA je prostřednictvím obchodních a finančních kanálů přenesena také do ekonomiky Německa. Příkladem takového vývoje může být opět krize v období kolem roku 2009, kdy kontrakci ekonomické aktivity lze v USA sledovat již od roku 2004, avšak v Německu dochází k útlumu až od roku 2006.

8.2.1.3 Závislost růstu české ekonomiky na ekonomice USA

Na obr. 6 lze pozorovat hodnoty, kterých dosáhl koeficient korelace (0,343277) a p-hodnota (0,063817) testu závislosti růstu ekonomik ČR a USA, kdy x = data ekonomiky USA a y = data české ekonomiky. Tyto hodnoty však nejsou dostatečné k zamítnutí nu-

lové hypotézy, proto není prokázána statistická závislost mezi těmito ekonomikami (p-hodnota $> \alpha$).

Correlation Analysis	
Correlation Coeff	
Correlation	0,343277
Hypothesis Tests for ρ	
$H_0: \rho = 0$	
Alternative	
☐ $\neq$ ☒ $>$ ☐ $<$	
$H_1: \rho > 0$	
p-value = 0,063817	

Obr. 6 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti
růstu české ekonomiky na ekonomice USA
pro období 1994 – 2014
(vlastní zpracování v programu XLStatistics)

Na základě korelační analýzy lze konstatovat, že růst vybraných ekonomik je vzájemně závislý, avšak tato závislost nebyla potvrzena při srovnání české ekonomiky a ekonomiky USA.

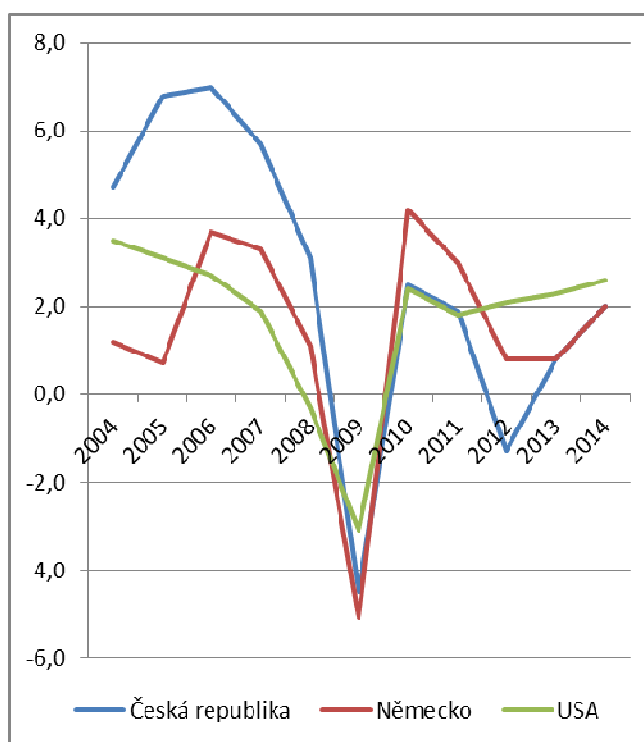
Jak vyplývá z předcházející analýzy, vývoj hospodářských cyklů České republiky a USA nevykazuje vzájemnou závislost. Dle mého názoru závislost však mezi těmito státy existuje, nicméně není to závislost přímá, nýbrž zprostředkovaná, a to německou ekonomikou. Tato vazba je však natolik nevýrazná, že v daném časovém horizontu nebyla analýzou prokázána. Propojení je tedy opět patrné v krizových obdobích, kdy se propad cyklu šíří díky monzunovému efektu.

8.3 Závislost vývoje růstu HDP mezi lety 2004 – 2014

Jak již bylo řečeno, na grafickém znázornění (obr. 3) lze pozorovat, že do let 1999 – 2000 se růst české ekonomiky vyvíjel výrazně jinak než růst ekonomik Německa a USA. Tento rozdílný trend byl způsobem zmíněnou transformací české ekonomiky na kapitalistickou formu hospodářství.

Pro srovnání bylo tedy abstrahováno od přechodného období české ekonomiky, které negativně ovlivňovalo výsledek analýzy. Jako zlomový bod byl určen rok 2004, kdy se

1. května Česká republika stala členem Evropské unie. Dle mého názoru nebyl tento krok pro Českou republiku důležitý pouze z ekonomického hlediska – znamenal celkové zlepšení mezinárodního postavení, větší příliv zahraničních investic, možnost zlepšovat výkonnost české ekonomiky, ale také možnost občanů ČR stěhovat se za prací do jiného státu EU či možnost získávat dotace ze strukturálních fondů EU na rozvoj odvětví a regionů. Také byly odstraněny obchodní překážky. (Czech, ©2013)

Obr. 7 Vývoje růstu HDP vybraných států
v období 2004 – 2014 (vlastní zpracování)

Pramen: EUROSTAT, ©2012. *Real GDP growth rate – volume*. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

Na grafickém vyjádření vývoje růstu HDP vybraných států mezi lety 2004 až 2014 na obr. 7 lze opět pozorovat velmi podobný vývoj těchto ekonomik, jejichž závislost bude potvrzena nebo vyvrácena prostřednictvím korelační analýzy.

8.3.1 Korelační analýza závislosti

Postup při konstrukci korelační analýzy závislosti vývoje růstu ekonomik vybraných států je totožný jako v předchozí části, avšak jsou sledována data pouze mezi lety 2004 – 2014.

8.3.1.1 Závislost růstu české ekonomiky na německé

Výsledky korelační analýzy závislosti české ekonomiky na německé lze pozorovat na obr. 8. Hodnota koeficientu korelace je 0,689437 a p-hodnota jeho testu významnosti je 0,009461, což nás opět opravňuje zamítnout nulovou hypotézu o jeho nevýznamnosti. Mezi oběma testy existuje statisticky významná lineární závislost (pro $\alpha = 0,05$), což potvrdilo výsledek analýzy v celém časovém horizontu.

Correlation Analysis	
Correlation Coeff	
Correlation	0,689437
Hypothesis Tests for ρ	
$H_0: \rho = 0$	
Alternative	
☐ $\neq$ ☒ $>$ ☐ $<$	
$H_1: \rho > 0$	
p-value = 0,009461	

Obr. 8 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu české ekonomiky na německé pro období 2004 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics)

Můžeme tedy konstatovat, že byla prokázána závislost české ekonomiky na německé, a to v celém zkoumaném horizontu. Po vstupu České republiky do Evropské unie (rok 2004) je tato závislost výraznější (zvýšení hodnoty korelačního koeficientu oproti předchozí hodnotě 0,538191).

8.3.1.2 Závislost růstu německé ekonomiky na ekonomice USA

Při analýze závislosti růstu německé ekonomiky na ekonomice USA mezi lety 2004 – 2014 dosáhl koeficient korelace hodnoty 0,746921 a p-hodnota jeho testu významnosti 0,004128, což nás opravňuje zamítnout nulovou hypotézu o jeho nevýznamnosti. Mezi oběma testy existuje statisticky významná lineární závislost (pro $\alpha = 0,05$), což opět potvr-

dilo předchozí výsledek, avšak můžeme opět sledovat zvýšení korelačního koeficientu z původní hodnoty 0,617975. Lze tedy konstatovat, že také závislost německé ekonomiky na ekonomiku USA v letech postupně narůstá.

Correlation Analysis		Hypothesis Tests for ρ	
Correlation Coeff		$H_0: \rho = 0$	
Correlation	0,746921	Alternative	
		☐ $\neq$ ☒ $>$ ☐ $<$	
		$H_1: \rho > 0$	
		p-value = 0,004128	

Obr. 9 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti
růstu německé ekonomiky na ekonomice USA
pro období 2004 – 2014
(vlastní zpracování v programu XLStatistics)

8.3.1.3 Závislost růstu české ekonomiky na ekonomice USA

Hodnoty zjištěné analýzou pro vztah české ekonomiky a ekonomiky USA po zúžení rozsahu dat se změnila nejvýrazněji. Koeficient korelace je 0,681882 (původně 0,343277) a p-hodnota 0,010413 testu závislosti. Tyto hodnoty již jsou dostatečné k zamítnutí nulové hypotézy, proto je v tomto případě prokázána statistická závislost mezi těmito ekonomikami.

Correlation Analysis		Hypothesis Tests for ρ	
Correlation Coeff		$H_0: \rho = 0$	
Correlation	0,681882	Alternative	
		☐ $\neq$ ☒ $>$ ☐ $<$	
		$H_1: \rho > 0$	
		p-value = 0,010413	

Obr. 10 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti
růstu české ekonomiky na ekonomice USA
pro období 2004 – 2014
(vlastní zpracování v programu XLStatistics)

Na základě korelační analýzy zúženého rozsahu dat lze tedy tvrdit, že růst vybraných ekonomik je vzájemně závislý, přičemž nejvýraznější závislost můžeme zaznamenat mezi Německem a Spojenými státy americkými. Tato závislost však nepřímo ovlivňuje také ekonomiku České republiky, což je podstatné pro další analýzu.

Závislost těchto ekonomik je dle mého mínění způsobena jak celosvětovou globalizací, tak také díky propojenosti prostřednictvím obchodních a finančních kanálů. Těmito kanály se tak mohou šířit jak pozitivní aspekty (export, import aj.), tak i aspekty negativní (nezdravé finanční produkty a jejich deriváty aj.).

9 ODVĚTVOVÁ STRUKTURA VYBRANÝCH EKONOMIK

Jak již bylo konstatováno, z hlediska dopadu hospodářské krize na ekonomiku státu je důležitá odvětvová struktura této ekonomiky. Ta vyjadřuje podíl stejně zaměřených podniků na celkovém hospodářství.

Odvětvová struktura byla vyjádřena na základě klasifikace ekonomických činností CZ-NACE, jejíž složení ukazuje tab. 2.

Tab. 2 Označení odvětví dle CZ-NACE

Pramen: ČSÚ, ©2008. *Přehled sekcí*. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003C579B/\\$File/021608s01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003C579B/$File/021608s01.pdf)

Kód	CZ-NACE sekce
A	Zemědělství, lesnictví a rybnářství
B	Těžba a dobývání
C	Zpracovatelský průmysl
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu
E	Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi
F	Stavebnictví
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel
H	Doprava a skladování
I	Ubytování, stravování a pohostinství
J	Informační a komunikační činnosti
K	Peněžnictví a pojišťovnictví
L	Činnosti v oblasti nemovitostí
M	Profesní, vědecké a technické činnosti
N	Administrativní a podpůrné činnosti
O	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení
P	Vzdělávání
Q	Zdravotní a sociální péče
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti
S	Ostatní činnosti
T	Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu
U	Činnosti exteritoriálních organizací a orgánů

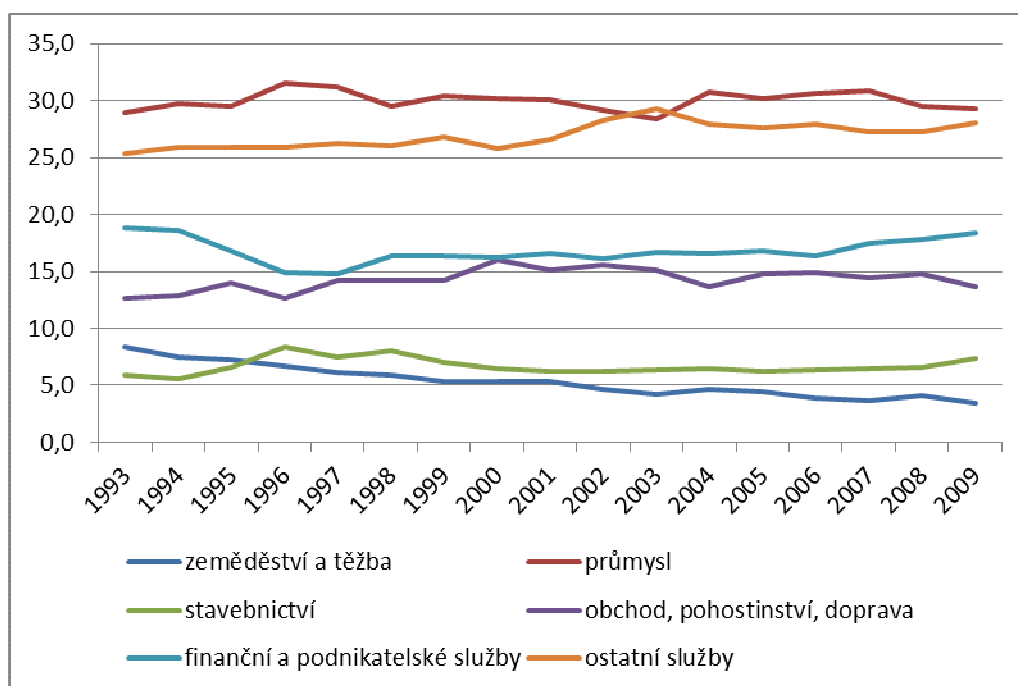
Pro zjednodušení a zpřehlednění byly jednotlivé příbuzné činnosti seskupeny do sekcí: A, B – zemědělství a těžba; C, D, E – odvětví průmyslu; F – stavebnictví; G, H, I – velkoob-

chod, maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel, doprava a skladování, ubytování, stravování a pohostinství; K – peněžnictví, pojišťovnictví a podnikatelské činnosti; L - U – ostatní služby. (Kraft a kol., 2011, s. 39)

Data pro porovnávání vybraných zemí byla získána z měření OECD. Tato organizace zpracovává data všech členských zemí, mezi které patří jak Česká republika, tak Německo a USA. Tento prostředek byl zvolen z důvodu sjednocení metod výpočtů a díky tomu by se mělo předejít chybám ve srovnávání z hlediska statistického měření.

9.1 Vývoj odvětvové struktury vybraných ekonomik

Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice vybraných zemí vyjadřuje tabulka v příloze P I. Jsou zde zaznamenána data od roku 1993, tj. roku vzniku samostatné České republiky.

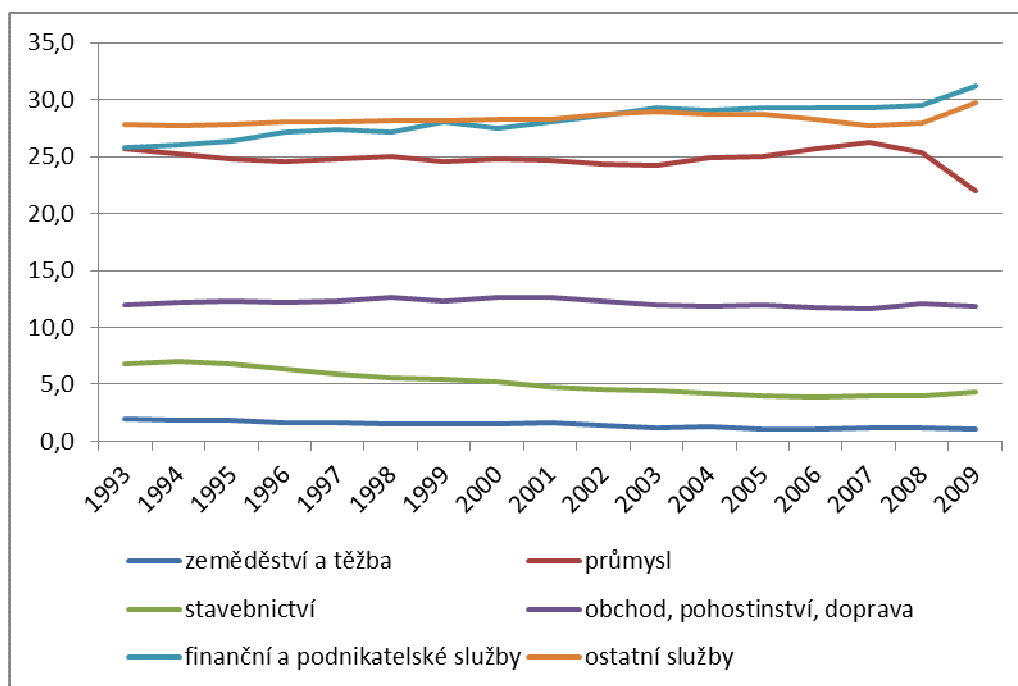

Obr. 11 Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice České republiky v % mezi lety 1993 – 2009 (vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

Z obr. 11 je patrné, že poměr mezi jednotlivými odvětvími ekonomiky v rámci České republiky zůstává, až na malé odchylky, poměrně stabilní. Avšak lze mezi určitými odvětvími pozorovat strukturální výkyvy, např. je patrný vzestup stavebnictví, který je doprovázen poklesem zemědělství. Tento vývoj je patrný od roku 1994, tedy počátku transformace české ekonomiky, a v roce 1997 kdy stavebnictví již dosahuje vyššího podílu na celkové ekonomice než zemědělství. To naopak vykazuje klesající tendenci v celém období.

Cykličnost výkyvů není v rámci tohoto období natolik výrazná, průmysl však vykazuje útlum, a to jak mezi lety 1996 – 1997, tak i od roku 2008 – podobný vývoj lze pozorovat také u obchodu, pohostinství a dopravy a finančních a podnikatelských služeb. Na základě porovnání vývoje odvětví s vývojem růstu HDP České republiky (viz obr. 3) můžeme tato odvětví označit za cyklická, protože jejich vývoj je analogický.

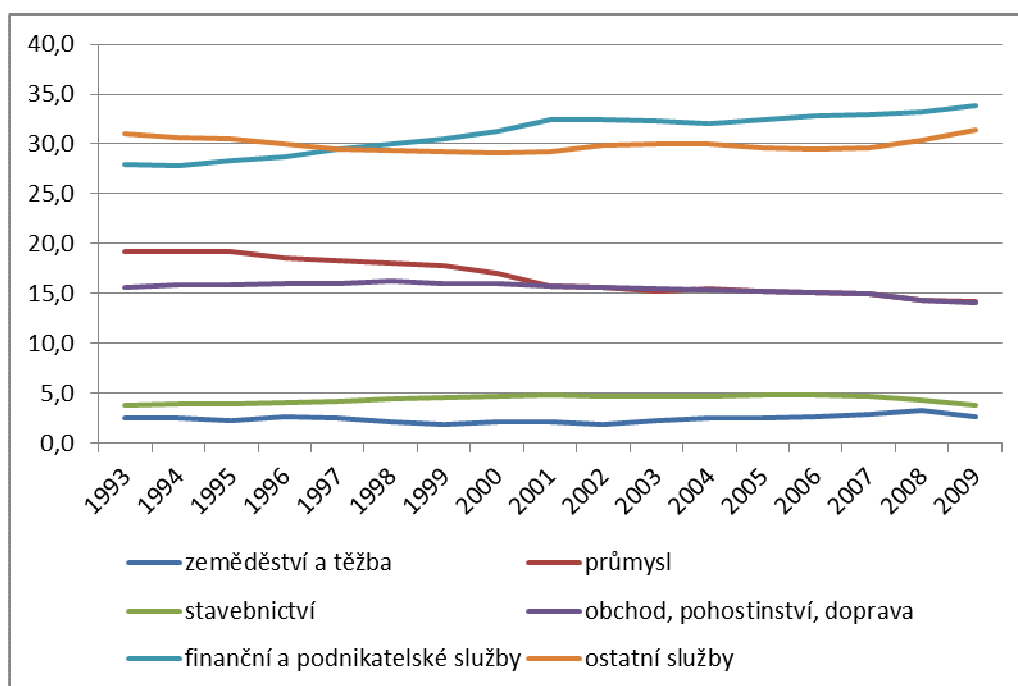

Obr. 12 Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice Německa v % mezi lety 1993 – 2009 (vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

Podíl jednotlivých odvětví na ekonomice Německa je ještě stabilnější, než tomu bylo v případě České republiky. Obr. 12 ukazuje téměř statický průběh vývoje odvětví obchodu, pohostinství a dopravy. Proto zde nemůžeme uvažovat o výrazných strukturálních změnách v odvětví. Dle mého názoru je to způsobeno stabilitou německé ekonomiky, kdy i v době kontrakce ekonomiky (např. pokles mezi lety 2002 – 2003, který způsobilo přijetí nové měny Eura, což s sebou neslo výraznou zátěž pro ekonomiku), i v době expanze ekonomiky (prudký růst mezi lety 2005 – 2008) je odvětvová struktura vyrovnaná, bez výrazného přelévání ekonomické aktivity mezi sektory.

Velmi podobně lze konstatovat působení cyklických výkyvů na odvětvovou strukturu. Jediný výrazný pohyb vykazuje průmysl mezi lety 2008 – 2009, kdy došlo k propadu hospodářského cyklu z vrcholu až na dno – tuto fázi právě celosvětově nejvíce pocítil automobilový průmysl.

Obr. 13 Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice USA
v % mezi lety 1993 – 2009 (vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

Odvětvová struktura USA v čase vykazuje postupné změny, které jsou dle mého názoru strukturálního charakteru. Postupný pokles průmyslu od roku 1995 naopak vyvažuje růst podílu finančních a podnikatelských služeb na hospodářství. Tento jev svědčí o změně priorit ekonomiky a odklon od sekundárního a primárního sektoru k terciárnímu a kvartérnímu. Zemědělství, těžba a stavebnictví vykazují stabilně nízký podíl na ekonomice.

Zemědělství se i přesto vyznačuje mírnou anticyklicitou, kdy v době expanze hospodářského cyklu mezi lety 2001 – 2003 dochází k jeho útlumu a přesunutí podnikatelských aktivit jiným směrem, zato mezi lety 2006 – 2008 podíl na hospodářství roste, avšak hospodářský cyklus se dostává do fáze kontrakce.

Dále je z tabulky v příloze P I zřejmé, že podíl zemědělství a těžby nerostných surovin (A, B) v průběhu let klesá, v roce 2009 se tento podíl ve všech zemích pohyboval v rozmezí 1 – 3,4 %. Nejvíce viditelný pokles podílu zemědělství a těžby na HDP je vidět na datech České republiky, kdy z 8,4% v roce 1993 pokles až na 3,4 % v roce 2009.

Podíl průmyslu (C, D, E) vykazuje odlišný vývoj; v České republice lze pozorovat konstantní vývoj, který osciluje kolem hodnoty 30 %. Avšak jak v Německu, tak i v USA lze sledovat také trvalý pokles, nikoliv však tak výrazný jako v případě zemědělství a těžby; v Německu vykazuje ztrátu 3,7 procentních bodů mezi lety 1993 – 2009, USA klesá rychleji: mezi lety 1993 – 2009 pokles o 5 %. Domnívám se, že toto snížení vzniklo z důvodu hospodářské krize z roku 2007, jelikož sektor průmyslu byl postižen jako první a úpadek zde byl velmi výrazný, např. pokles v Německu mezi lety 2008 – 2009 tvořil 3,3%.

Z dat je zřejmé, že stavebnictví (F) nebylo do roku 2009 postiženo krizí nikterak výrazně, změna se pohybuje v rámci 1 %. Tento efekt byl dle mého názoru způsoben doznívajícími zakázkami z předcházejících let, které musely být dokončeny. Avšak i přesto bylo stavebnictví také jedním z významně postižených sektorů ekonomiky, jelikož v době recese výrazný boom výstavby z expanze je obvykle ukončen jako jeden z prvních. Z hlediska změny mezi lety 1993 – 2009 je u všech tří zemí podíl na celkové ekonomice více méně stálý.

Také obchod, pohostinství a doprava (G, H, I) je svým vývojem mezi lety 1993 – 2009 konstantní ve všech třech zemích, vykazují meziroční růst +/- 1 %. Avšak mezi lety 2007 – 2009 tento podíl shodně klesá. Domnívám se, že snížení je způsobeno aspektem útlumu

turistického ruchu, z čehož vyplývají také ztráty v rámci ubytování v hotelech, stravování v restauracích a také doprava do těchto destinací.

Naopak v oblasti finančních a podnikatelských služeb téměř v celém období 1993 – 2009 ve všech zemích je viditelný optimistický růst až o 5 procentních bodů (Německo, USA), který ještě není poznamenán finanční ani dluhovou krizí, která následovala krizi hospodářskou.

Podíl ostatních služeb na celkové ekonomice mezi lety 1993 – 2009 v Německu a USA kolísal +/- 2 % kolem hodnoty 30 procentních bodů, v České republice vykazuje obecně růst doprovázený mírnými propady.

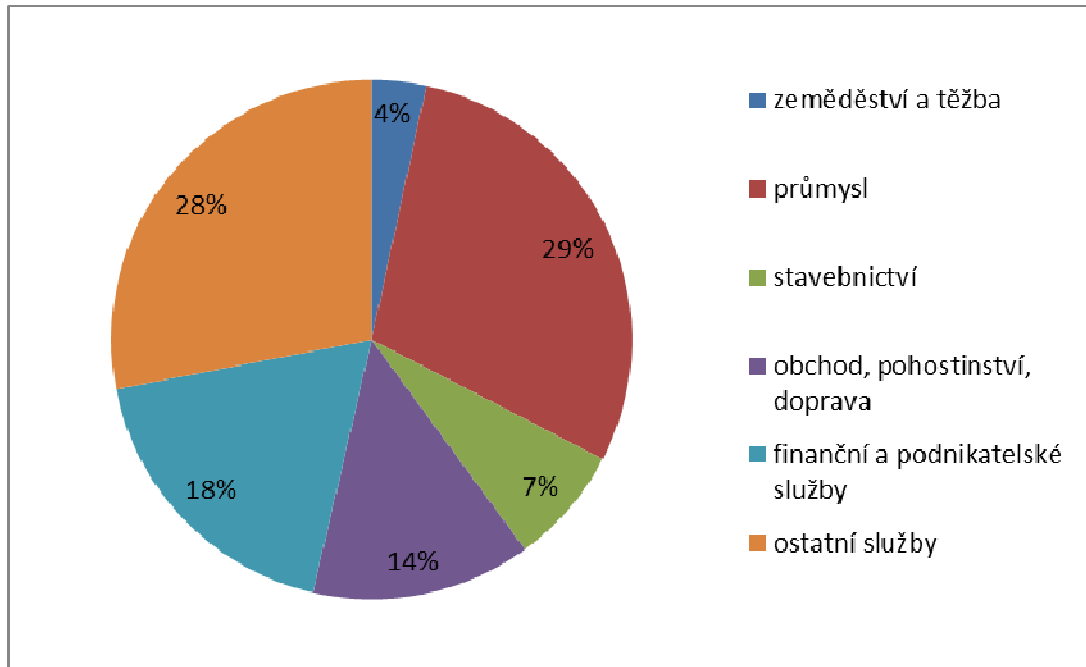
9.1.1 Srovnání ekonomik v rámci odvětvové struktury

Pro srovnání vybraných ekonomik v rámci odvětvové struktury byl zvolen rok 2009, jakožto nejaktuálnější společná data s totožnou metodikou měření. Dále byla srovnávána data hlavně za odvětví primárního, sekundárního a terciárního sektoru. Služby jsou svým charakterem na rozmezí sekundárního a kvartérního sektoru a jelikož jsem se zaměřila hlavně na Českou republiku, kde služby nejsou zatím tak rozvinuté jako v USA a Německu. Mezi ostatní služby jsou řazeny v první řadě činnosti v oblasti nemovitostí, dále profesní, vědecké a technické činnosti, administrativní a podpůrné činnosti, veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče, kulturní, zábavní a rekreační činnosti aj. U těchto služeb nelze jednoznačně rozhodnout, zda spadají do terciárního nebo do kvartérního sektoru a také např. vzdělávání, zdravotní a sociální péče nelze považovat za ekonomické odvětví generující zisk.

Na obr. 14 – 16 lze postupně sledovat procentuální vyjádření odvětvové struktury české republiky, Německa a USA. Z hlediska zemědělství má nejvýraznější podíl na ekonomice Česká republika se 4 % a USA se 3 %. Německo svou produkcí ze zemědělství dosahuje hodnot pouze okolo 1 %. Obecně lze však konstatovat, že podíl primárního sektoru na těchto ekonomikách je na ústupu a pohybuje se ve velmi nízkých hodnotách.

Odvětví průmyslu je nejsilnější právě v České republice (29 %), kde měl primární podíl na ekonomice v celé historii, tj. už od doby tzv. první republiky, a drží si tuto pozici i v dnešní době. Německá ekonomika se však již tak výrazně na sekundární sektor nespolehá, avšak se svými 22 % zůstává sekundární sektor součástí základních pilířů této ekonomiky. Nao-

pak USA (14 %) se již specializuje spíše na terciární sektor, tj. oblast služeb a průmysl již netvoří hlavní zdroj jejich ekonomiky.

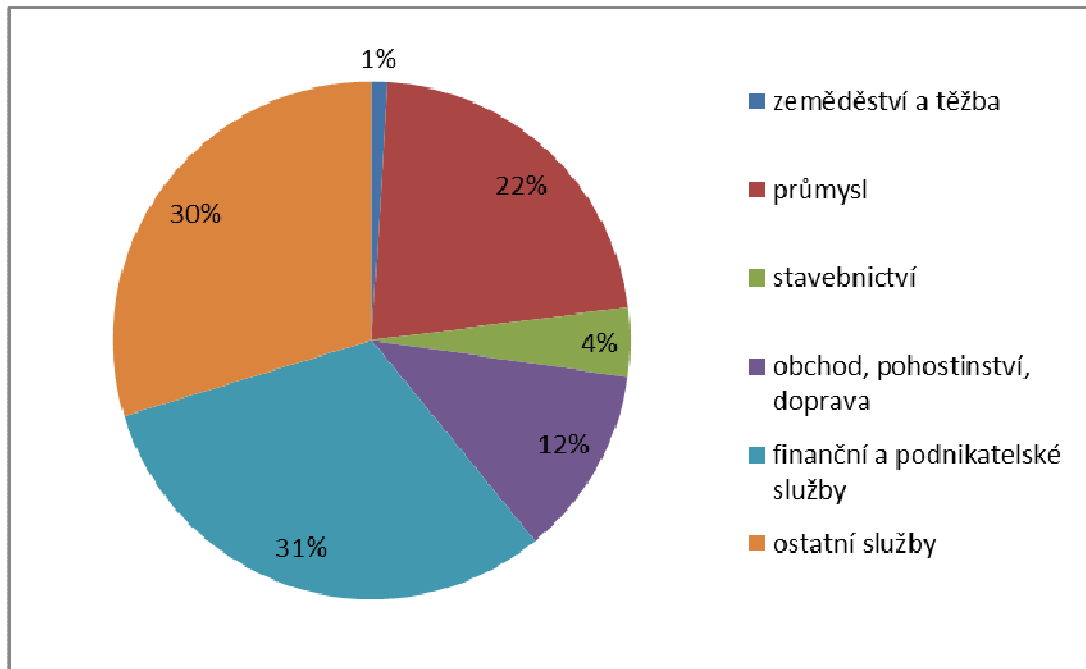
Obr. 14 Podíly ekonomických odvětví na HDP České republiky v roce 2009
(vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

V rámci stavebnictví lze vidět nízký podíl u všech tří zemí. Nejsilnější je v České republice se 7 %, Německo a USA dosahují shodně čtyřprocentního podílu na celkové ekonomice. Tato situace dle mého názoru opět svědčí o ústupu sekundárního sektoru.

Obchod, pohostinství a doprava dosahuje s rozpětím 12 – 14 % srovnatelných výsledků ve všech třech zemích.

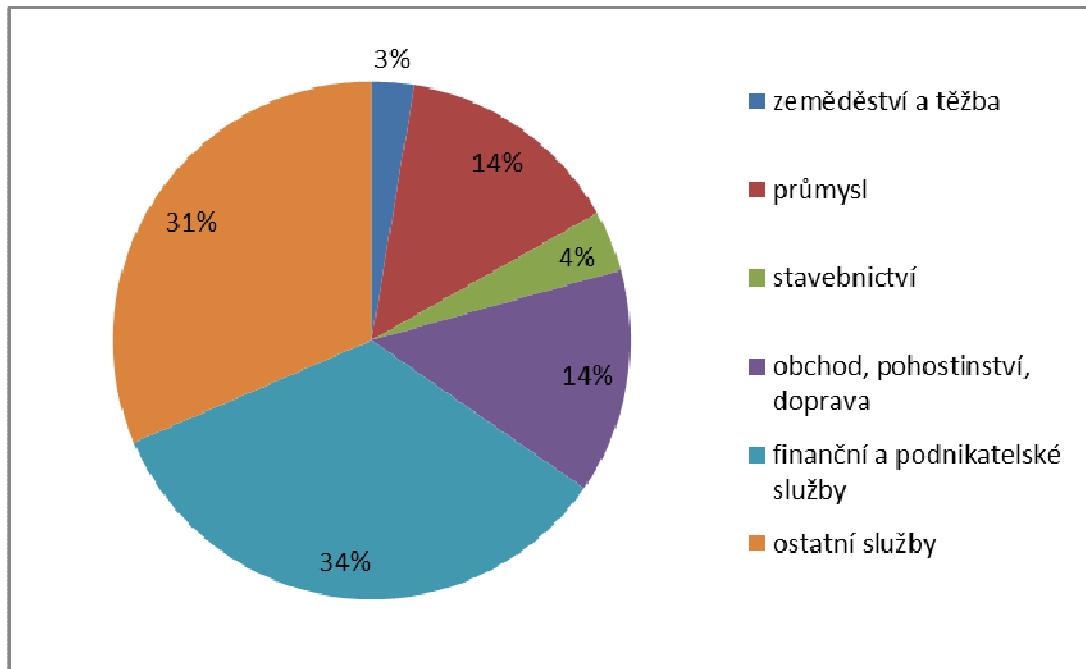
Naopak odvětví finančních a podnikatelských služeb vykazuje v Německu a USA více než třetinový podíl na celkové ekonomice. Svědčí to opět o rozmachu terciárního sektoru; větší orientaci podniků na poskytování služeb, nežli na výrobu, a samozřejmě také rozmach bankovních a finančních obchodů. Z tohoto důvodu také zasáhla finanční krize tyto státy velkou vahou. Česká republika v tomto odvětví se svými 18 % mírně zaostává.

Obr. 15 Podíly ekonomických odvětví na HDP Německa v roce 2009
(vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

Nejvíce výrazný rozdíl mezi ekonomikami vybraných zemí lze spatřit v sektoru služeb, a to jak finančních a podnikatelských, tak i ostatních. V tomto směru česká ekonomika s 18% výrazně zaostává za USA a Německem. To svědčí o nízké úrovni vývoje v tomto sektoru v České republice, kde naopak nejvyšší podíl na tvorbě HDP tvoří průmysl s 29 % na celkové ekonomice, podobně s 22 % je na tom i ekonomika Německa. Zato v USA průmysl zaujímá výrazně nižší podíl (14 %). V případě zemědělství a těžby jsou podíly téměř vyrovnané, kdy ve všech vybraných zemích dosahují podíl do 5 procentních bodů. Také podíl stavebnictví je vyrovnaný, tj. do 10%.

Obr. 16 Podíly ekonomických odvětví na HDP USA v roce 2009

(vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

Ostatní služby, zahrnující např. realitní trh, vzdělávání aj., ve všech vybraných zemích dosahují téměř třetinového podílu na ekonomice, což svědčí o již zmiňovaném rozvoji terciárního sektoru.

9.2 Vliv odvětví na růst ekonomiky

Pro zkoumání vlivu jednotlivých odvětví na růst ekonomiky je vhodné použití hrubé přidané hodnoty (HPH). HPH je totiž svou koncepcí blízká HDP, ale na rozdíl od HDP ji lze sledovat podle odvětví ekonomických činností. (Kraft a kol., 2011, s. 41)

Na produkci národního hospodářství můžeme totiž nahlížet z hlediska výrobců a jejich odvětvové struktury jako ekonomických subjektů – tvůrců hodnoty, jejichž přínos není dán jejich celkovou produkcí, ale pouze přidanou hodnotou, tedy pouze hodnotou, která byla nově vytvořena. Přidaná hodnota se tak skládá z celkové produkce a mezipotřeby, tj. materiálu a služeb, které byly spotřebovány nebo transformovány v procesu výroby. Do mezi-

spotřeby bývá zahrnuta také spotřeba fixního kapitálu, tj. hodnota spotřebovaných kapitálových statků (amortizace budov, strojů, aj.), která je však špatně vyčíslitelná. Proto tedy v rámci národních účtů hovoříme o hrubé přidané hodnotě; termín hrubá poté znamená, že k přidané hodnotě je připočítána také spotřeba fixního kapitálu. (Hronová a Hindls, 2000, s. 13, 14)

Tab. 3 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty v % mezi lety
1996 – 2009 (vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011a. Productivity by Industry. *OECD.StatExtracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDBI>

	A, B	C, D, E	F	G, H, I	K	Celkem HPH	
CZ	1996	-10,8	20,5	16,4	5,4	6,4	5,9
	1997	-24,2	-26,6	-19,3	13,6	-6,8	-1,9
	1998	-3,1	-21,9	4,5	3,9	13,5	-1
	1999	-6,3	10,7	-19,8	-0,9	-2,4	1,3
	2000	10,6	20,2	-4,1	4,6	-2,7	3,2
	2001	-9,5	-4,9	-5,1	7,4	8	2,7
	2002	6,1	-2,5	-1,9	2,8	7,2	4,1
	2003	-7,8	0,6	2,5	6,2	2	2,5
	2004	21	21,1	5,6	0,4	2,6	4,3
	2005	-2,9	14,1	-1,2	11,4	6,7	6,2
	2006	-16	22,9	6,7	7,6	2,9	7,6
	2007	-17,6	8,4	4,6	8,9	12,1	5,7
	2008	3,9	17	0,1	2,8	4,5	3,7
2009	-20,1	-21,2	3,2	-5,8	-0,7	-4,6	
DE	1996	-33,3	11,9	-6,9	-0,5	2,6	0,4
	1997	1,4	1,5	-2,4	2,1	1,2	1,7
	1998	-4,5	3	-2,8	3,6	3,2	1,9
	1999	1,4	2	0,8	1,4	3,4	2,1
	2000	-4,3	8,9	-3,4	5,3	4	3,7
	2001	-30,1	0	-5,8	2,9	1,7	1
	2002	6,1	2,3	-3,7	-2,5	0	-0,2
	2003	-22,2	-0,4	-5,1	0	-1,7	-0,6
	2004	33	19,2	-3,7	0,9	-0,8	1,9
	2005	-35,8	-1,1	-4,9	2,8	1	0,7
	2006	2	-0,4	-0,8	1,8	4,4	3,5
	2007	-0,7	7,6	-0,1	2,8	5,8	3,2
	2008	3,6	-2,5	-1	4,1	2,5	0,8
2009	-9,7	-25,5	-1,8	-4,8	-2,7	-6,4	

USA	1996	3,6	2,7	5,3	8,1	5	3,9
	1997	10,9	1,6	2,3	8,2	6	4,5
	1998	5	3,1	3,2	9,1	6,4	4,8
	1999	-3,2	16,5	5,3	4,3	5,7	4,7
	2000	-1,9	7,1	3,2	5	6,4	4
	2001	8,8	-19	-2,3	3,3	6,6	1
	2002	5,2	7,4	-3,5	1,9	1,1	2
	2003	-3,9	6,6	0,2	3,7	1,8	2,5
	2004	5,4	12,1	0,1	2,7	2,1	3,5
	2005	-14,2	-1,2	-1,3	1,9	5,7	2,9
	2006	8,6	3,5	-3	2,4	5,7	2,8
	2007	-4,8	7,4	-5,5	2,8	0,3	1,6
	2008	5,3	1,5	-5,9	-4,1	0,1	-0,4
	2009	29,3	-18,3	-17	-1,5	-0,8	-2,8

Tab. 3 vyjadřuje vývoj HPH mezi lety 1996 – 2009 v České republice, Německu a USA. Pro možnost srovnání těchto tří států stejnou metodikou byla opět použita data statistické knihovny OECD.

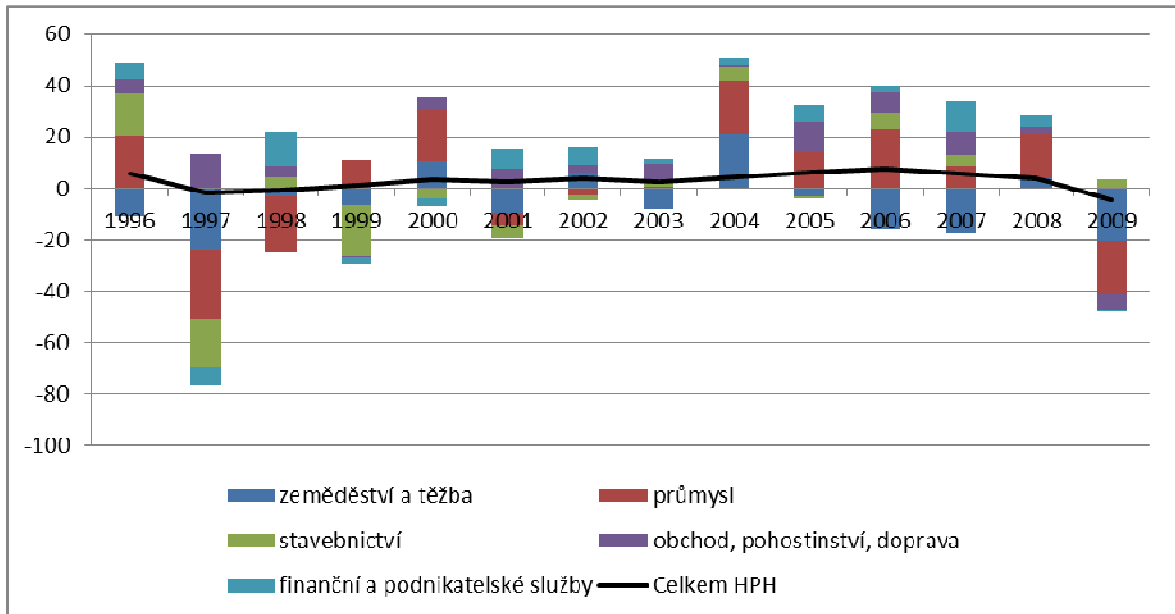
Podrobnější vysvětlení metodologie tvorby HPH lze nalézt v nařízení o ESA 95 (Evropský systém účtů), které vypracoval Eurostat, a je tedy závazným předpisem pro sestavování finančních účtů v zemích EU. (Kraft a kol., 2011, s. 41)

9.3 Klasifikace odvětví v rámci citlivosti na hospodářský cyklus

Pro snazší porozumění byly vytvořeny grafy příspěvků jednotlivých odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty za sledované období pro všechny vybrané státy, které znázorňují obr. 17, 18 a 19. Při jejich srovnání s obr. 3, jenž ukazuje vývoj růstu HDP ve sledovaných letech, lze klasifikovat odvětví podle citlivosti na hospodářský cyklus.

Obecně lze prohlásit, že zemědělství a těžba jsou mírně závislé na hospodářském cyklu, avšak nikterak významně. Spíše se vyvíjí svou vlastní cestou, kdy v období recese je možno sice vidět jejich mírný pokles, avšak ani v období expanze nevykazují nikterak vysoké nárůsty. U vybraných států je totiž toto odvětví na ústupu, a proto také obecně vykazuje spíše záporný růst. Dle mého názoru zemědělství patří mezi neutrální odvětví, avšak těžba tyto výsledky zkresluje; ta patří spíše mezi cyklická odvětví spíše svou návazností na průmysl. Například Polsko, jako země s vysokým podílem zemědělství na celkové ekonomice

neutrpla v rámci hospodářské krize takové ztráty jako Česká republika a Německo, které se orientují ve velké míře na automobilový průmysl.

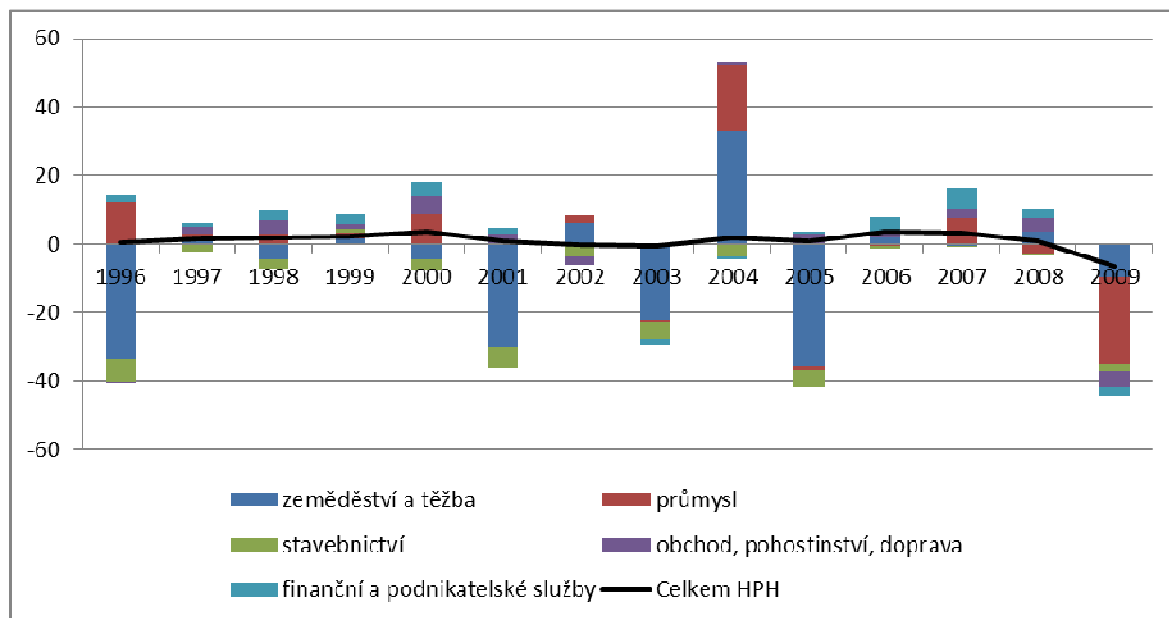
Obr. 17 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty České republiky v % mezi lety 1996 – 2009 (vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011a. Productivity by Industry. *OECD.StatExtracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDBI>

Naopak průmysl, stavebnictví a obchod, pohostinství a doprava jsou odvětvími silně závislými na hospodářském cyklu. V období expanze lze pozorovat jejich nárůst, a v období kontrakce jejich výrazný pokles. To opět potvrzuje reakci ekonomik vybraných zemí na vývoj hospodářského cyklu, kdy první problémy pocítila odvětví vyrábějící statky, které nejsou objekty okamžité spotřeby, jako např. průmysl (konkrétně automobilový průmysl), dále stavebnictví (výstavba nových rodinných domů, výrobních hal), maloobchod (přechod spotřebitelů na levnější substituty), pohostinství a ubytování (pokles turistického ruchu).

Jelikož Česká republika, Německo i USA mají svou ekonomiku založenou na těchto sektorech, je logické, že se těchto zemí velmi dotýká vývoj hospodářského cyklu. Nejvíce citelný byl tento fakt v oblasti automobilového průmyslu. Tento průmysl je totiž v době expanze velmi výnosný, avšak v době recese je pořízení nového automobilu pro mnoho spotřebi-

telů první věcí, kterou „vyškrtnou z nákupního seznamu“. Dalším problémem tohoto odvětví je fakt, že trh Evropy, potažmo Severní Ameriky, je z hlediska automobilismu přesyten a dochází tak pouze k přelévání dominance v tomto sektoru z jednoho výrobce ke druhému.

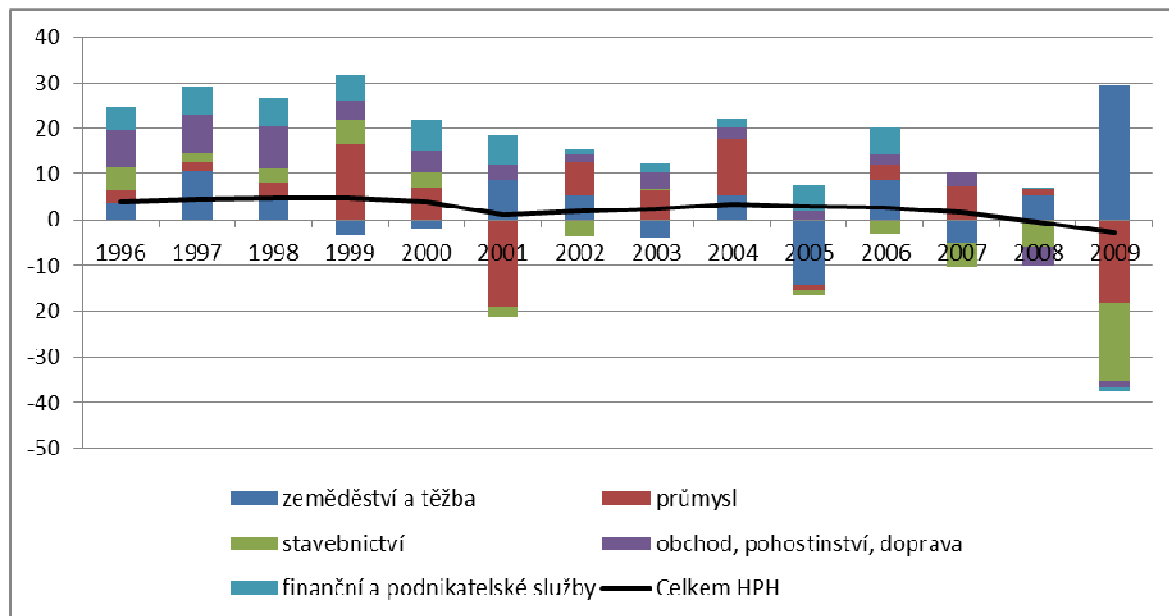
Obr. 18 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty Německa v %
mezi lety 1996 – 2009
(vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011a. Productivity by Industry. *OECD.StatExtracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDBI>

Oblast finančních a podnikatelských služeb je také velmi závislá na vývoji hospodářského cyklu. Až na drobné nuance, vývoj příspěvků k růstu hrubé přidané hodnoty tohoto odvětví kopíruje vývoj růstu HDP u všech třech států. Je to opět logický fakt, který vychází z obecných poznatků. V době recese klesá ochota obyvatel tvořit úspory a snižuje se tak zájem o bankovní i pojišťovací služby. Jak dokazuje vývoj finanční krize v roce 2008, taktéž důvěra v bankovní sektor obecně klesá. Jelikož v době expanze rostl počet úvěrovaných subjektů, banky stupňovaly úrokové sazby z úvěrů na maximum. To však přivedlo mnohé jejich věřitele do situace nemožnosti splácet své závazky. Banky tak nedosahovaly prediko-

vaných výsledků a dostávaly se tak do problémů. Také oblast podnikatelských služeb je na ústupu, jelikož spotřebitelé se snaží omezit výdaje, a tak odkládají také tyto investice.

Obr. 19 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty USA v %
mezi lety 1996 – 2009
(vlastní zpracování)

Pramen: OECD, ©2011a. Productivity by Industry. *OECD.StatExtracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDBI>

Extrémní výkyv lze sledovat v rámci České republiky v roce 1997, kdy ekonomika procházela velkými strukturálními změnami. Vliv doznívající kuponové privatizace, rány na českou měnu způsobené uvolněním fixního kurzu na marku v roce 1995 lze pozorovat na vysokém propadu zemědělství, těžby, průmyslu, stavebnictví a služeb. Tento propad byl v některých odvětvích viditelný až do roku 2000, kdy vliv německé ekonomiky, potažmo ekonomiky USA způsobil vysoký růst českého průmyslu. K podobnému efektu došlo i v roce 2004, kdy růst průmyslu podpořil vstup České republiky do Evropské unie a došlo tak k uvolnění překážek mezi trhy členských států.

Propad ve stavebnictví, který je viditelný v USA od roku 2006, signalizoval možné budoucí problémy. Ty se potvrdily a výrazně se projeví v roce 2009 ve všech třech zemích, a to hlavně prudkým poklesem v průmyslu. Příčinu tohoto propadu je možné vidět ve výrazném

růstu finančních služeb v roce 2006 v USA, kdy banky začaly produkovat a prodávat na burze balíčky s toxickými produkty, které byly označeny nejvyšším ratingem. Nákupem těchto nebezpečných balíčků evropskými institucemi se rozšířily na větší území a propukající finanční, potažmo bankovní krizi, se staly účinnou spojnicí mezi USA a Evropou. V Evropě v návaznosti na problémy bank vypukla hluboká dluhová krize, která pro některé státy znamenala existenční problémy, jež byly monetární ekonomikou Evropské centrální banky částečně potlačeny. Česká republika však nebyla postižena ani bankovní krizí ani dluhovou krizí, avšak propukla zde krize ekonomická. Ta propukla v závislosti na již zmiňovaných poklesech průmyslu hlavních partnerů, mj. Německa a zprostředkovaně i USA.

Hlavním problémem v současné situaci české ekonomiky je výrazná hrozba, že se ekonomická krize přetransformuje až v krizi sociální. Tato hrozba je reálná i z důvodu rostoucího národního dluhu, zvyšující se nezaměstnanosti a záporných hodnot růstu HDP. Zatímco v Německu a USA pomalu dochází ke stabilizaci ekonomické situace s predikcí růstu HDP, Česká republika zatím podobné tendence nemá.

10 OPTIMÁLNÍ ODVĚTVOVÁ STRUKTURA VEDOUcí KE SNÍŽENí DOPADU HOSPODÁŘSKÝCH KRIZí

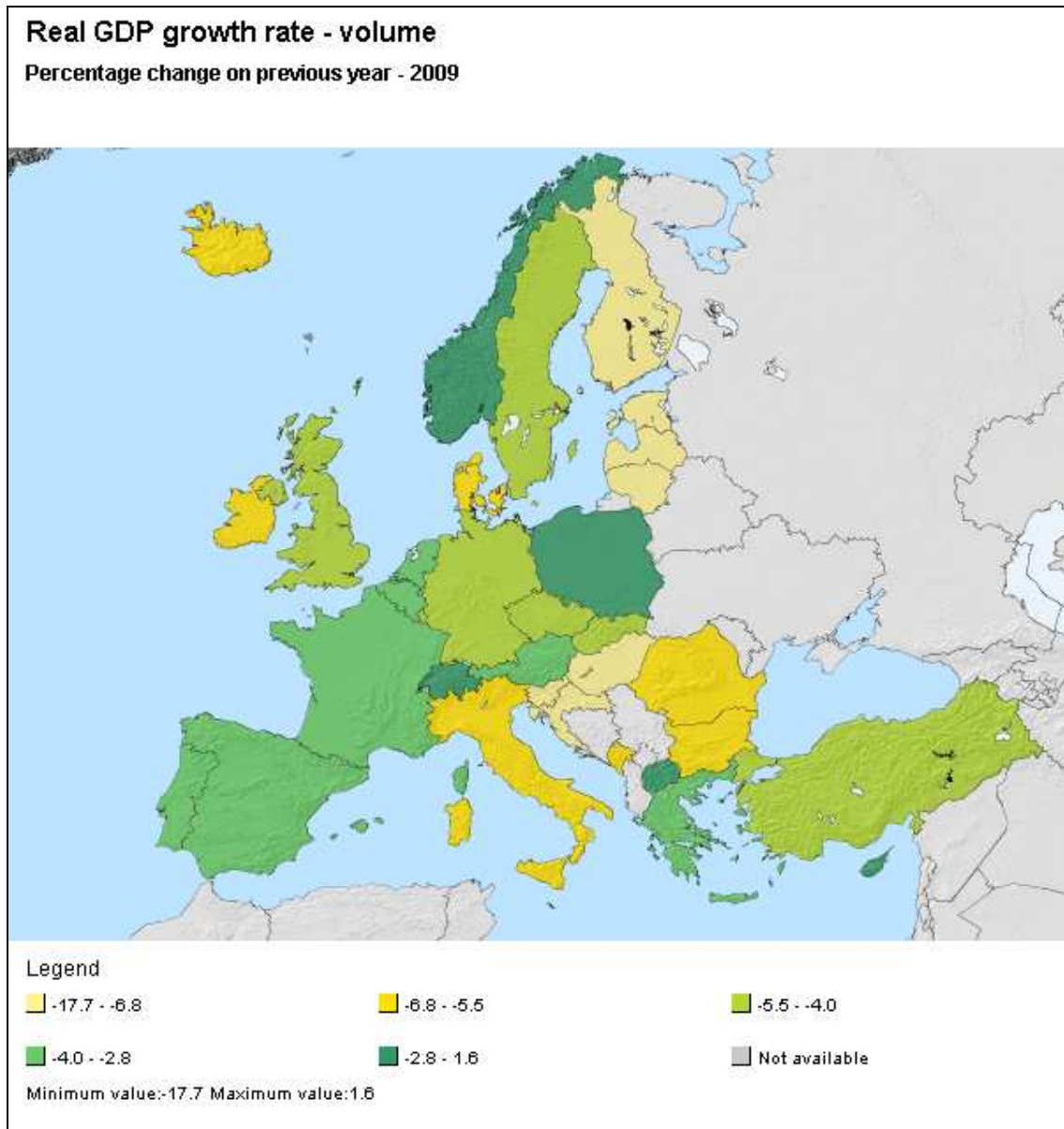
Na optimální odvětvovou strukturu, která by vedla ke snížení dopadu hospodářských krizí, lze dle mého názoru nahlížet ze tří hledisek. Za prvé z hlediska snížení podílu cyklických odvětví a naopak zvýšení podílu anticyklických odvětví na celkové odvětvové struktuře. Dále za druhé přesměrování států od výroby na znalostní ekonomiku, podporu zvyšování znalostí obyvatelstva a vývoj nových technologií. Třetí možností bych označila změna trhů, na které se ekonomika nejvíce orientuje.

10.1 Zvýšení vlivu anticyklických odvětví na ekonomiku

Jedním ze způsobů jak snížit závislost ekonomiky země na stádiu hospodářského cyklu je zvýšení podílu anticyklických odvětví na celkové odvětvové struktuře této země. Mezi takovátto odvětví patří i zemědělství, a to z důvodu, že i v případě recese neklesá poptávka spotřebitelů po potravinách a zemědělských produktech. Dále také produkce levného zboží a výrobků není příliš závislá na vývoji hospodářského růstu, spíše naopak, jelikož spotřebitelé nahrazují dražší statky k uspokojení svých potřeb levnějšími substituty, z čehož vyplývá, že poptávka po takovýchto produktech v době recese stoupá.

Jako příklad uplatnění této teorie jsem zvolila zobrazení rozložení vývoje růstu HDP v podobě mapy (obr. 17), která ukazuje, jakým způsobem byl tento růst rozložen v Evropě za rok 2009. Zatímco v Německu (-5,1 %), v České republice (-4,5 %), a potažmo i v jeho ostatních sousedních státech, kde lze pozorovat vliv německé ekonomiky a podobnou odvětvovou strukturu, klesl růst HDP až k hodnotě -5,5 %, v Polsku, jakožto v zemi s vysokým podílem zemědělské produkce a výroby levného zboží, ekonomika naopak roste až k hodnotě 1,6 %, což je nejvyšší hodnota růstu HDP za rok 2009 v Evropě. Je tedy zřejmé, že i v době, kdy většina vyspělých ekonomik padá do záporných čísel, Polsko, jako největší evropský producent levného zboží s největší podporou zemědělství, profituje.

Otázka však vyvstává, je-li tato cesta obrany vůči cyklickému vývoji ekonomiky tou nejlepší pro budoucí ekonomický vývoj, jelikož produkce levného zboží úzce souvisí se mzdovými náklady, které jsou obecně v Evropě vysoké a mají stále rostoucí tendenci a navíc zemědělství je ve většině případů velmi závislé na dotacích. Z těchto důvodů se mi jeví tato struktura odvětví pro budoucí vývoj neudržitelná.

Obr. 20 Vývoj růstů HDP v roce 2009 v Evropě v %

Pramen: EUROSTAT, ©2013. *Tables, Graphs and Maps Interface*. [online]. 6.3.2013 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115&toolbox=legend>

Podle mne by podpora zemědělství měla tkvět hlavně v myšlence soběstačnosti státu bez přílišné závislosti na dodávání právě těchto produktů jiných zemí. Pro tento krok je důležitá podpora regionálních potravin a produktů zemědělství vysoké kvality. Je totiž nutné si uvědomit fakt, že pokud spotřebitelé nakupují zboží od místních maloobchodních prodej-

ců, podporují tak daný region a koloběh peněz tak probíhá v rámci jedné oblasti, v rámci jednoho státu. Utržené peníze tak obchodníci mohou použít k zaplacení služeb v regionu a tím může docházet k jejich rozvoji a vzniku nových pracovních míst, což vede ke snížení nezaměstnanosti a přispívá dále ke zvýšení příjmů rodin. Mimo ekonomických důsledků má nákup regionálních a kvalitních potravin také vliv na zdraví člověka, kdy není tak ohrožováno vlivy stabilizátorů a náhražek, které dovážené zboží zpravidla obsahuje, aby vydrželo dlouhé skladování na cestě do supermarketů.

10.2 Přejít na znalostní a novou ekonomiku

Znalostní ekonomika zdůrazňuje význam znalostí, technologií (tzv. know-how) a inovací nad „pouhou“ manufakturní výrobou, kdy je podmínkou vysoká vzdělanost společnosti, snaha ekonomiky využít svůj technologický potenciál a vysoká míra globalizace. Tento pojem je však již známý od druhé poloviny 60. let minulého století, kdy byl všeobecně rozšířen Petrem Druckerem. Naopak nová ekonomika je pojem relativně mladý, vznikl až na konci 90. let dvacátého století, kdy vychází ze strukturálních změn, které probíhaly v USA. Byl zde totiž kladen natolik vysoký důraz na technologie a znalosti, že vývoj hospodářství je zde výrazně ovlivněn úrovní a rozvojem znalostí. (Kislingerová a kol., 2011, s. 17 – 18).

Dle mého názoru je tedy nutné se orientovat spíše na vývoj a výzkum nových technologií a ty implementovat ve výrobě, než se pouze pokoušet vyrábět co nejlevnější produkci. Avšak pouhá podpora výzkumu nestačí. Musí se zlepšit celý komplex faktorů. Na začátku je samozřejmě člověk, proto je nutné, aby ve společnosti dosahovalo vzdělání vysoké úrovně. Dále pak je nutné se více než na výrobní podniky průmyslu soustředit na terciární sektor – sektor služeb a kvartérní sektor – znalostní sektor.

V sekundárním sektoru světové prvenství zastávají země východní Asie, tzv. Asijská tygři. Zde je totiž velmi nízká cena pracovní síly, což představuje významnou část nákladů, kterých nelze dosáhnout ve vyspělých evropských zemích, kde je již obyvatelstvo zvyklé na určitý standard. Velkým problémem ekonomik všech třech vybraných zemí je orientace průmyslu na výrobu automobilů. Toto odvětví, jak již bylo konstatováno, je velmi závislé na změně hospodářského cyklu. Dalším výrazným problémem je zvyšování konkurence asijských automobilek, které prozatím nemohou evropským automobilkám konkurovat bezpečností, avšak velmi výrazně mohou konkurovat cenou. Domnívám se, že je pouze

otázkou blízké budoucnosti, kdy např. čínské a indické automobilky plně prorazí na evropských a amerických trzích.

Rozvoj terciárního sektoru v České republice, Německu i USA je na vysoké úrovni, má tendenci se dále zvyšovat, avšak v České republice v porovnání s Německem a USA, stále ještě nemá takové postavení, aby jím mohla být nahrazena většina odvětví sekundárního sektoru. Jsem přesvědčena, že problém tkví v nízké mzdové hladině obyvatelstva, které si nemůže dovolit platit za služby vysoké ceny, což způsobuje nedostatek prostředků k rozvoji tohoto sektoru.

Kvartérní sektor je v České republice dle mého názoru ještě v plenkách, i přesto, že čeští vědci mají ve světě vybudováno dobré jméno a vysoký potenciál, který lze pozorovat již z minulosti (např. Otto Wichterle – inovativní objem kontaktních čoček), chybí prostředky na jejich podporu a také na další rozvoj výzkumných center, která jsou podstatná pro rychlý rozvoj tohoto sektoru. Např. ve strojírenství čeští technici dosahují výborných výsledků (Korbel, 2011, s. 22), je však nutné tyto nové technologie implementovat do výroby a uspět s nimi na mezinárodních trzích. V USA je na výzkum a vývoj vynakládána cca 3% HDP (OECD, ©2013, s. 21), což dokazuje Silicon Valley – město, kde jsou shromážděny firmy specializující se na Hi-tech technologie.

Mnoho ekonomů také přichází s myšlenkou vlivu inovací na hospodářský cyklus – příkladem může být ekonom a otec myšlenky tzv. *kreativní destrukce* J. A. Schumpeter, jenž ve svém díle *Business cycles: a theoretical, historical, and statistical analysis of the capitalist process* uvádí na svět pojem *entrepreneurship*. Tento pojem „...je z moderního pohledu vnímán jako proces uskutečňovaný jedinci, kteří identifikují, evaluují a využívají nové podnikatelské příležitosti.“ (Kislingerová a kol., 2011, s. 59) Jistou formou nové podnikatelské příležitosti je také i zásadní inovace, která může vyvolat vlnu změn v celém hospodářském systému. K popisu vývoje takovéto zásadní inovace bývá použit 50letý Kondratěvův cyklus, kdy na počátku každé této vlny je právě zásadní inovace. Aktuální ekonomické problémy označují jako sedlo čtvrté Kondratěvovy vlny, tudíž konec vlivu zásadní inovace polovodičových diod, a čeká se na její opětovnou expanzi, kterou by měla zprostředkovat pátá Kondratěvova vlna, pro niž může být příznačný např. odklon od čistě materialistické a umělé technologie, a tedy návrat opět k přírodě, k biogenním procesům. Pro tuto vlnu jsou však uváděny i jiné příklady inovací, nebo také naopak období stagnace. (Hrazdilová Bočková, 2009, s. 38 – 39)

Proto by se měli podnikatelé orientovat o to více na vědu a podporovat tak výzkum a vývoj nových technologií spolu s ochranou přírody, od které jsme my, lidé, dlouhá léta pouze brali a vraceli jí pouze odpad, kterým jsme zahltili nejenom Zemi, ale i blízký Vesmír. Z tohoto důvodu je také důležité vytvářet technologie, které by takovou produkci dokázaly využít k jinému dalšímu použití, nebo ji rozložit do opět přírodních částí.

10.3 Změna v geografické orientaci trhu

Změnou v geografické orientaci trhů je myšlena změna tzv. „největších odběratelů“ ekonomiky. V případě České republiky byla mj. předešlým zkoumáním zjištěna silná vazba na Německo a USA. Možnost ochrany před výkyvy trhu může pro českou ekonomiku znamenat orientace na jiné trhy.

Česká republika se po sametové revoluci začala orientovat na západní trhy, což byl v závislosti na předchozím období také jistý způsob zadostiučinění. Vše východní se tak téměř stalo pro českou ekonomiku tabu. Staronovým cílovým trhem by tak mohl být trh Ruska. Tato země byla pro Českou republiku po několik desetiletí za dob komunismu hlavním vývozním trhem. Tohoto faktu by měly české firmy využít, jelikož pro ně znamená výhodu. Trh Ruska a trhy států bývalých členů Sovětského svazu mají totiž již s produkcí z České republiky zkušenosti a byly na tohoto importéra zvyklé. Dále také u většiny těchto trhů dochází k růstu ekonomického potenciálu, který se zvyšuje s růstem životní úrovně obyvatel a růstem nároků na životní styl – což vytváří nové příležitosti odbytu. V neposlední řadě je Rusko zemí s obrovskou rozlohou, velkým počtem obyvatel a hlavně vlastní obrovské množství přírodního bohatství.

Dalším možným obchodním partnerem pro Českou republiku by mohl být např. Egypt a jiné africké státy. V těchto státech v posledních letech docházelo a dochází k velkým strukturálním změnám, díky nimž se tamější obyvatelstvo může také pokusit o zvýšení životní úrovně, rozvoj podnikání a průmyslu obecně. To skýtá možnost pro firmy převážně strojírenského a energetického charakteru, které do těchto zemí mohou dodávat své stroje a technologie a tím tak zefektivnit jejich rozvoj.

A je zde ještě možnost přímé návaznosti na trhy východní Asie, potažmo na trhy tzv. Asijských tygrů, Indie a Číny. Zde se jedná o velmi podobnou situaci jako v předchozích dvou případech, je zde však enormně výrazný vliv počtu obyvatel jednotlivých států. Proražením

na zdejších trzích by pro mnoho podniků znamenalo obrovské množství produkce pro export, kdy jejich výroba v Evropě by znamenala vznik mnoha nových pracovních míst.

Avšak přese všechny možnosti se mně jeví přínosné také neorientovat ekonomiku striktně na poptávku určitého území, ale diverzifikovat své portfolio odběratelských zemí na několik různorodých částí, čímž by se dalo výrazně snížit riziko vzniku efektu přelévání, a bránit se tak účinněji vzniku hospodářské krize.

ZÁVĚR

Ekonomiky zkoumané v této bakalářské práci vykazují vliv jak strukturálních, tak i cyklických výkyvů hospodářského cyklu. Strukturální výkyvy jsou nejvýraznější u zemědělského a průmyslového odvětví, kdy dochází ke snižování jejich podílu na produkci ekonomik a je zde tak ponechán prostor pro rozvoj odvětví z terciárního a kvarterního sektoru – tj. oblasti služeb a znalostního sektoru. Tento trend je dle mého názoru pozitivní, jelikož může zemím pomoci k oslabení účinků cyklických výkyvů. Cyklické výkyvy byly diagnostikovány ve všech zkoumaných státech a byla také prokázána jejich vzájemná statistická závislost. Tato reciproční propojenost ekonomik České republiky, Německa a USA byla nejvíce čitelná v posledních letech, kdy jsme všichni mohli na vlastní kůži pocítit průběh a důsledky světové ekonomické krize, která vznikla po roce 2007. Krize vznikla z nestability finančního sektoru, který dovolil poskytovat úvěry i vysoce rizikovým klientům, mj. prostřednictvím levných hypotečních úvěrů. Takové hypotéky poté byly baleny do balíčků s jinými bankovními produkty, ohodnoceny nejvyšším bodovým ohodnocením ratingových agentur a rozprodány finančním ústavům po celém světě. Došlo tedy k výraznému morálnímu hazardu bank, které se po splasknutí hypoteční spekulativní bubliny začaly obracet o pomoc na stát, veřejné instituce a mezinárodní organizace. Ekonomika se tak jako celek dostala do finanční krize. Jednotlivé státy se tedy pokusili předluženým bankám pomoci a došlo tak k dalšímu napnutí státních rozpočtů, což u některých států způsobilo propuknutí dluhové krize. Předchozí velmi zjednodušený průběh finanční krize se však české ekonomiky netýkal přímo – prostřednictvím finančních a obchodních kanálů se šířila krize díky monzunovému efektu a efektu přetékání z USA přes SRN také do ČR. I přesto, že jejich vliv zde nebyl natolik ničující jako v jiných státech, došlo k útlumu ekonomiky a jejího postupného poklesu z výšin vrcholu hospodářského cyklu až na dno. Otázkou ovšem zůstává, zdali současná situace značí úplné dno nebo dojde ještě k dalšímu propadu. Druhou důležitou otázkou také je, jak dlouho stagnace ekonomiky potrvá – existuje totiž vysoké riziko, že se česká ekonomika bez intervence státu dostane do cyklického výkyvu W, což by způsobilo nemalé, velmi dlouhodobé ekonomické a finanční i sociální problémy. Vývoj od finanční přes dluhovou krizi může totiž zapříčinit krizi sociální, která by následně měla velmi vážné důsledky pro samotné obyvatelstvo.

Tato bakalářská práce si brala za cíl zhodnotit vzájemné ovlivňování České republiky, Německa a USA. Dále zde bylo řešeno, jakým způsobem jejich odvětvová struktura ovliv-

ňuje celkovou ekonomiku a jaké jsou možnosti ke zvýšení obranyschopnosti těchto států proti výkyvům hospodářského cyklu, což popisuje praktická část této práce.

Tento cíl byl z mého hlediska splněn, protože byla navržena tři různá doporučení, která byla vztažena na ekonomiku České republiky. Z těchto doporučení bych osobně vybrala kombinaci všech těchto prvků. Z hlediska podpory anticyklických odvětví je nutná podpora regionálních a kvalitních potravin, což by mohlo vést k udržení peněz v naší ekonomice. Domnívám se, že také orientace na znalostní a novou ekonomiku je v současné a budoucí situaci nevyhnutelná, a jelikož Česká republika má pro tuto oblast předpoklady potvrzené objevy historickými, tak i současnými (avšak je nutné zvýšit jejich financování), je tento vývoj uskutečnitelný. Jako poslední možnost byla navržena geografická změna orientace ekonomiky, mj. ze západu na východ. I tato změna by, dle mého názoru, vedla k větší stabilizaci, kdy není nutná plná změna orientace – při zvýšení vývozu do dalších států by došlo k rozložení portfolia zahraničního obchodu a takové portfolio by tak bylo více odolné vůči hospodářským výkyvům.

Myslím si také, že tato práce má velký potenciál k dalšímu rozvíjení, např. na poli predikce budoucího vývoje vybraných ekonomik a odvětví při zachování současných podmínek a při aplikaci těchto tří doporučení. Bylo by dobré sledovat, jaké důsledky by tyto změny měly v první řadě na ekonomiku nebo také na zvýšení životní úrovně obyvatelstva. Predikce Eurostatu z doby vypracovávání této práce se zatím nenaplnily, spíše se ukazuje jejich opačný vývoj. Proto by bylo zajímavé tento budoucí vývoj mít dále na zřeteli.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BUDÍKOVÁ, Marie, Maria KRÁLOVÁ a Bohumil MAROŠ, 2010. *Průvodce základními statistickými metodami*. 1. Vyd. Praha: Grada, 272 s. ISBN 978-80-247-3243-5.
- [2] CZECH, ©2013. Vývoj české ekonomiky. *Česká republika – oficiální web ČR*. [online]. [cit. 2013-01-24]. Dostupné z: <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Vyvoj-české-ekonomiky>
- [3] CZESANÝ, Slavoj, 2006. *Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza*. Praha: Linde, 199 s. ISBN 80-720-1576-1.
- [4] ČSÚ, ©2008. *Přehled sekcí*. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003C579B/\\$File/021608s01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003C579B/$File/021608s01.pdf)
- [5] DVOŘÁK, Pavel, 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, xx, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- [6] EUROSTAT, ©2012. *Real GDP growth rate – volume*. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>
- [7] EUROSTAT, ©2013. *Tables, Graphs and Maps Interface*. [online]. 6.3.2013 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115&toolbox=legend>
- [8] HOLMAN, Robert, 2005. *Ekonomie*. 4. Aktualiz. Vyd. Praha: C. H. Beck, 709 s. ISBN 80-717-9891-6.
- [9] HRAZDILOVÁ BOČKOVÁ, Kateřina, 2009. *Řízení inovací*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 222 s. ISBN 978-80-7318-810-8.
- [10] HRONOVÁ, Stanislava a Richard HINDLS, 2000. *Národní účetnictví: koncept a analýzy*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 258 s. ISBN 80-717-9235-7.
- [11] JUREČKA, Václav, 2010. *Makroekonomie*. 1. Vyd. Praha: Grada, 332 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3258-9.
- [12] KISLINGEROVÁ, Eva a kol, 2011. *Nová ekonomika: nové příležitosti?* Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 322 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-403-2.

- [13] KLÍMEK, Petr a Martin KOVÁŘÍK, 2011. *Aplikovaná statistika: sbírka příkladů v programu XLStatistics [i.e. XLStatistics]*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 141 s. ISBN 978-80-7454-129-2.
- [14] KORBEL, Petr, 2011. Automat za sto dělníků. *Ekonom: Týdeník Hospodářských novin*. Praha: Economia, a.s, č. 12, s. 2. ISSN 1210-0714.
- [15] KOVANDA, Lukáš, 2008. Klaus s kupónovou privatizací neuspěl (Joseph Stiglitz). *Týden.cz* [online]. Roč. 2008, č. 39, 29.09.2008 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://kovanda.blog.tyden.cz/clanky/2430/klaus-s-kuponovou-privatizaci-neuspej-joseph-stiglitz.html>
- [16] KRAFT, Jiří a kol., 2011. *Východiska z krize: cesty zmírnění negativních efektů hospodářské krize v ČR: monografie* [online]. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, [cit. 2013-03-05]. 132 s. ISBN 978-80-7372-787-1. Dostupné z: http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/download/2011/Vyhodiska_krize.pdf. Výzkumný projekt WD-30-07-1. Technická univerzita v Liberci.
- [17] NEUBAUER, Jiří, Marek SEDLAČÍK a Oldřich KŘÍŽ, 2012. *Základy statistiky: aplikace v technických a ekonomických oborech*. 1. Vyd. Praha: Grada, 236 s. ISBN 978-80-247-4273-1.
- [18] OECD, ©2011a. Productivity by Industry. *OECD.StatExtracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PDBI>
- [19] OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>
- [20] OECD, ©2013. *Main Science and Technology Indicators*. Issue 2, s. 137. ISSN 2304-277X. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/msti-v2012-2-en>
- [21] OFFICER, Lawrence H. a Samuel H. WILLIAMSON, 2012. Graphing Various Historical Economic Series. *MeasuringWorth.Com* [online]. [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://measuringworth.com/graphs/graph_1.php
- [22] RUSMICOVÁ, Lada, Jindřich SOUKUP a kol., 2002. *Makroekonomie: základní kurs*. 5. Vyd. Praha: Melandrium, 166 s. ISBN 80-861-7524-3.

- [23] SCHUMPETER, Joseph Alois, 2005. *Business cycles: a theoretical, historical, and statistical analysis of the capitalist process*. 1st ed. Chevy Chase: Bartleby's Books, 1095 s. ISBN 1-57898-556-0.
- [24] SYNEK, Miloslav a Eva KISLINGEROVÁ, 2010. *Podniková ekonomika*. 5., přeprac. a dopl. Vyd. Praha: C.H. Beck, 445 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-336-3.
- [25] VESELÁ, Jitka, 2011. *Investování na kapitálových trzích*. 2., aktualiz. Vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 789 s. ISBN 978-80-7357-647-9.
- [26] ZUZÁK, Roman a Martina KÖNIGOVÁ, 2009. *Krizové řízení podniku*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 253 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3156-8.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

HDP	Hrubý domácí produkt
USA	United States of America (Spojené státy americké)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
HPH	Hrubá přidaná hodnota
EU	Evropská unie
SRN	Spolková republika Německo
ČR	Česká republika

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Vývoj reálného HDP na obyvatele v USA (1850 – 2012, ceny roku 2005)	14
Obr. 2 Hospodářský cyklus (vlastní zpracování)	16
Obr. 3 Vývoje růstu HDP vybraných států v období 1994 – 2014 (vlastní zpracování)	36
Obr. 4 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu české ekonomiky na německé pro období 1994 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics).....	37
Obr. 5 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu německé ekonomiky na ekonomice USA pro období 1994 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics).....	38
Obr. 6 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu české ekonomiky na ekonomice USA pro období 1994 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics).....	39
Obr. 7 Vývoje růstu HDP vybraných států v období 2004 – 2014 (vlastní zpracování)	40
Obr. 8 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu české ekonomiky na německé pro období 2004 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics).....	41
Obr. 9 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu německé ekonomiky na ekonomice USA pro období 2004 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics).....	42
Obr. 10 Korelační koeficient a p-hodnota závislosti růstu české ekonomiky na ekonomice USA pro období 2004 – 2014 (vlastní zpracování v programu XLStatistics).....	42
Obr. 11 Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice České republiky v % mezi lety 1993 – 2009 (vlastní zpracování)	45
Obr. 12 Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice Německa v % mezi lety 1993 – 2009 (vlastní zpracování)	46
Obr. 13 Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice USA v % mezi lety 1993 – 2009 (vlastní zpracování)	47
Obr. 14 Podíly ekonomických odvětví na HDP České republiky v roce 2009 (vlastní zpracování)	50

Obr. 15 Podíly ekonomických odvětví na HDP Německa v roce 2009 (vlastní zpracování)	51
Obr. 16 Podíly ekonomických odvětví na HDP USA v roce 2009 (vlastní zpracování)	52
Obr. 17 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty České republiky v % mezi lety 1996 – 2009 (vlastní zpracování)	55
Obr. 18 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty Německa v % mezi lety 1996 – 2009 (vlastní zpracování)	56
Obr. 19 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty USA v % mezi lety 1996 – 2009 (vlastní zpracování)	57
Obr. 20 Vývoj růstů HDP v roce 2009 v Evropě v %	60

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Vývoj růstu HDP vybraných států v období 1994 – 2014 (vlastní zpracování)	33
Tab. 2 Označení odvětví dle CZ-NACE	44
Tab. 3 Příspěvky odvětví k růstu hrubé přidané hodnoty v % mezi lety 1996 – 2009 (vlastní zpracování)	53

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Podíly ekonomických odvětví na celkové ekonomice vybraných zemí v % mezi lety 1993 – 2009

PŘÍLOHA P I:**PODÍLY EKONOMICKÝCH ODVĚTVÍ NA CELKOVÉ EKONOMICE
VYBRANÝCH ZEMÍ V % MEZI LETY 1993 – 2009**

Pramen: OECD, ©2011b. STAN Indicators. *OECD.Stat.Extracts* [online]. [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STANINDICATORS>

	A, B	C, D, E	F	G, H, I	K	L - U	
CZ	1993	8,4	29,0	5,9	12,6	18,8	25,3
	1994	7,4	29,7	5,6	12,9	18,6	25,9
	1995	7,2	29,5	6,6	14,0	16,8	25,9
	1996	6,7	31,5	8,3	12,7	14,9	25,9
	1997	6,1	31,2	7,5	14,2	14,8	26,3
	1998	5,8	29,5	8,1	14,2	16,3	26,1
	1999	5,3	30,4	7,0	14,2	16,4	26,8
	2000	5,4	30,2	6,5	16,0	16,2	25,8
	2001	5,3	30,1	6,3	15,2	16,5	26,6
	2002	4,6	29,2	6,2	15,6	16,1	28,3
	2003	4,3	28,4	6,4	15,1	16,7	29,3
	2004	4,6	30,7	6,5	13,7	16,5	27,9
	2005	4,4	30,2	6,3	14,8	16,8	27,6
	2006	3,8	30,7	6,3	14,9	16,4	28,0
	2007	3,7	30,8	6,4	14,4	17,5	27,2
	2008	4,1	29,5	6,6	14,7	17,9	27,3
2009	3,4	29,2	7,4	13,6	18,3	28,1	
DE	1993	1,9	25,7	6,8	12,0	25,8	27,8
	1994	1,9	25,2	7,0	12,2	26,0	27,7
	1995	1,9	24,8	6,8	12,3	26,4	27,9
	1996	1,7	24,6	6,3	12,2	27,2	28,0
	1997	1,6	24,8	6,0	12,3	27,3	28,1
	1998	1,5	25,1	5,6	12,6	27,1	28,1
	1999	1,5	24,5	5,5	12,4	28,0	28,1
	2000	1,5	24,8	5,2	12,7	27,5	28,3
	2001	1,6	24,6	4,8	12,7	28,0	28,2
	2002	1,4	24,3	4,6	12,3	28,6	28,8
	2003	1,2	24,3	4,4	12,0	29,3	28,9
	2004	1,3	24,9	4,2	11,8	29,1	28,7
	2005	1,1	25,0	4,0	11,9	29,3	28,7
2006	1,1	25,7	3,9	11,7	29,3	28,3	
2007	1,2	26,2	4,0	11,6	29,3	27,7	
2008	1,2	25,3	4,0	12,1	29,5	27,9	
2009	1,0	22,0	4,3	11,9	31,1	29,7	

USA

1993	2,5	19,2	3,8	15,6	28,0	31,0
1994	2,6	19,2	3,9	15,9	27,8	30,7
1995	2,3	19,2	4,0	15,8	28,3	30,5
1996	2,6	18,6	4,1	16,0	28,8	30,0
1997	2,4	18,4	4,2	16,0	29,5	29,5
1998	2,1	18,1	4,4	16,2	30,0	29,4
1999	1,9	17,8	4,6	16,0	30,5	29,3
2000	2,1	17,0	4,7	15,9	31,3	29,1
2001	2,1	15,8	4,8	15,7	32,4	29,3
2002	1,9	15,6	4,6	15,6	32,4	29,9
2003	2,2	15,2	4,6	15,5	32,4	30,1
2004	2,5	15,4	4,7	15,4	32,0	30,0
2005	2,5	15,2	4,8	15,3	32,5	29,7
2006	2,6	15,1	4,9	15,1	32,8	29,5
2007	2,8	14,9	4,7	15,0	32,9	29,7
2008	3,3	14,4	4,3	14,4	33,3	30,3
2009	2,6	14,2	3,8	14,1	33,8	31,5